

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “ทัศนะของทหารสังกัดกองทัพบก ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครต่อปัจจัยการกระทำผิดวินัยของทหาร” ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

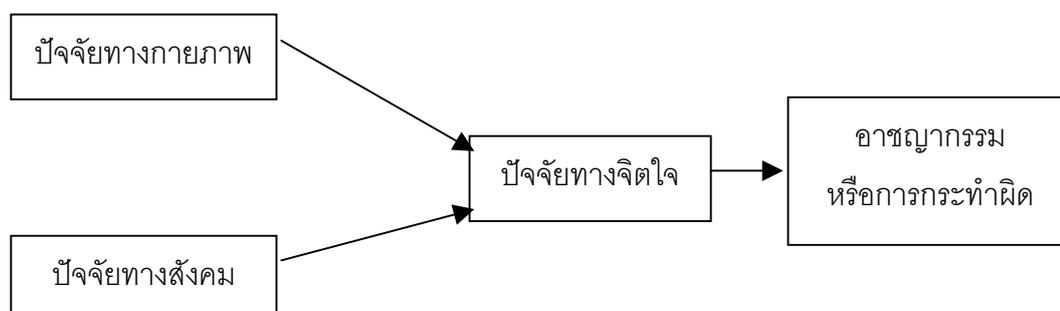
1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิด
2. แนวคิดเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงาน
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของทัศนคติ
4. แนวคิดเกี่ยวกับทหาร และการจัดส่วนราชการ
  - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับทหาร และแนวความคิดว่าด้วยวินัยทหาร
  - 4.2 กฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวินัยทหาร
  - 4.3 โครงสร้างกรมกำลังพลทหารบก
5. การกระทำผิดวินัยของทหาร
  - 5.1 กระบวนการยุติธรรมทางทหาร
  - 5.2 การกระทำผิดวินัยทหาร และสถิติการกระทำผิดวินัยทหาร ในหน่วยทหารของกองทัพบกที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
  - 5.3 มาตรการการบังคับทางวินัยทหาร และบทกำหนดโทษทางวินัยทหาร
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิด

Hermann Mannheim (1973, pp. 201-202 อ้างถึงใน อรรถนพ ชูบำรุง, 2527, น. 113-114, 118) นักอาชญาวิทยาชาวอังกฤษเห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอาชญากรรมหรือพฤติกรรมการกระทำผิดของมนุษย์เกิดจาก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางกายภาพ (Physical Factors) ปัจจัยทางสังคม (Social Factors) และปัจจัยทางจิตใจ (Mental Factors) โดยปัจจัยทางกายภาพหรือปัจจัยทางสังคมด้านใดด้านหนึ่ง ส่งผ่านไปยังจิตใจแล้วเกิดอาชญากรรมหรือการกระทำผิด ปัจจัยทางด้านจิตใจจะเป็นตัวแปรที่เด่นชัดเหนือปัจจัยอื่น หากขาดแรงจูงใจหรือแรงกดดันในระดับหนึ่งทางด้านจิตใจแล้ว อาชญากรรมหรือการกระทำผิดก็จะไม่เกิด กล่าวโดยสรุปก็คือต้องมีปัจจัยเบื้องต้นอย่างน้อย 2 ประการ และจะต้องมีปัจจัยทางด้านจิตใจร่วมอยู่ด้วยเสมอ อาชญากรรมหรือการกระทำผิดจึงจะเกิด โดยมีภาพแนวคิด (ภาพที่ 1) ดังนี้

ภาพที่ 2.1

แนวคิดของ Hermann Mannheim เกี่ยวกับสาเหตุ
ที่ทำให้เกิดอาชญากรรม

วงการอาชญาวิทยาถือว่าแนวความคิดของกลุ่มสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม เป็นการเริ่มต้นของศาสตร์สาขานี้ในการแยกตัวออกจากวิชาอื่นเพื่อเป็นศาสตร์ใหม่ และมุ่งศึกษาสาเหตุและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมอาชญากรรม แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมได้นำเสนอหลักปรัชญาที่ว่ากระบวนการยุติธรรมที่มีความรุนแรง รวดเร็ว และแน่นอน ในการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายสามารถจะป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้เนื่องมาจากมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมของตนเอง และการเลือกพฤติกรรมนี้จะเกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล รวมทั้งการตั้งใจของบุคคลว่าจะเลือกประกอบอาชญากรรมหรือไม่ หากบุคคลมีความคิดว่าเมื่อประกอบอาชญากรรมแล้วจะเกิดผลเสีย

กับตนเองมากกว่าผลดีที่จะได้รับ ก็มีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม (Vold & Bernard, 1986) แนวความคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมมีรากฐานมาจากหลักปรัชญาของทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contact Theory) ซึ่งมีสมมุติฐานว่าสังคมของมนุษย์รอดอยู่ได้เพราะประชาชนทุกคนยอมรับอำนาจในการปกครอง หากปราศจากการยอมรับในอำนาจแล้วสังคมจะต้องสลายไปในที่สุด ซึ่งจะเป็นเหตุให้ทุกคนในสังคมจะต้องสู้กันเองในทุกด้านในที่สุดอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้นและเป็นตัวบ่อนทำลายสังคม ดังนั้นเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาสังคม โดยคนในสังคมต้องยอมเสียสละอิสรภาพส่วนบุคคลบางส่วนเพื่อได้มาซึ่งความสงบสุขและความปลอดภัยของส่วนรวม (Maestro, 1973)

ผู้ก่อตั้งแนวความคิดอาชญาวิทยาดั้งเดิมคือ นักปราชญ์ชาวอิตาลีชื่อ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Bonesana, Marchese de Beccaria, ค.ศ. 1738-1794) หลักปรัชญาสำคัญของเบ็คคาเรียก็คือ “เจตจำนงเสรี” (Free Will) ซึ่งเบ็คคาเรียเชื่อว่าหลักเจตจำนงเสรีเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ หลักปรัชญานี้มีว่า “มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลในการมุ่งแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดทางด้านวัตถุ และในการตัดสินใจเลือกกระทำการหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ มนุษย์จะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมีเหตุมีผล เพื่อพิจารณาและคำนวณถึงผลประโยชน์หรือผลเสียที่จะได้รับจากการกระทำนั้น ๆ หลังจากนั้นจึงเลือกหรืองดเว้นพฤติกรรมนั้น” เบ็คคาเรียมีความเชื่อว่าหากจะป้องกันไม่ให้มนุษย์กระทำความผิดกฎหมาย บทลงโทษของกฎหมายต้องมีลักษณะที่รุนแรง แน่นนอน และรวดเร็ว เพื่อทำให้มนุษย์เชื่อหรือมองเห็นว่าผลเสียที่จะได้รับจากการกระทำผิดมีมากกว่าผลประโยชน์ในที่สุดจะส่งผลทำให้มนุษย์เลือกที่จะงดเว้นไม่กระทำความผิด

ในปัจจุบันแนวคิดของ Bonger มีผลการสำรวจวิจัยเกี่ยวกับอาชญากร พบว่าอาชญากรที่ก่ออาชญากรรม พื้นฐานส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มาจากครอบครัวที่มีปัญหายากจนหรือมีรายได้ค่อนข้างต่ำ จึงทำให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ปัญหาเศรษฐกิจคือความยากจนเป็นสาเหตุหนึ่งในการก่ออาชญากรรม หรือการกระทำความผิดของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน (Sue : Titus Reia, 1982, p. 174 อ้างถึงใน พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ, 2524, น. 57)

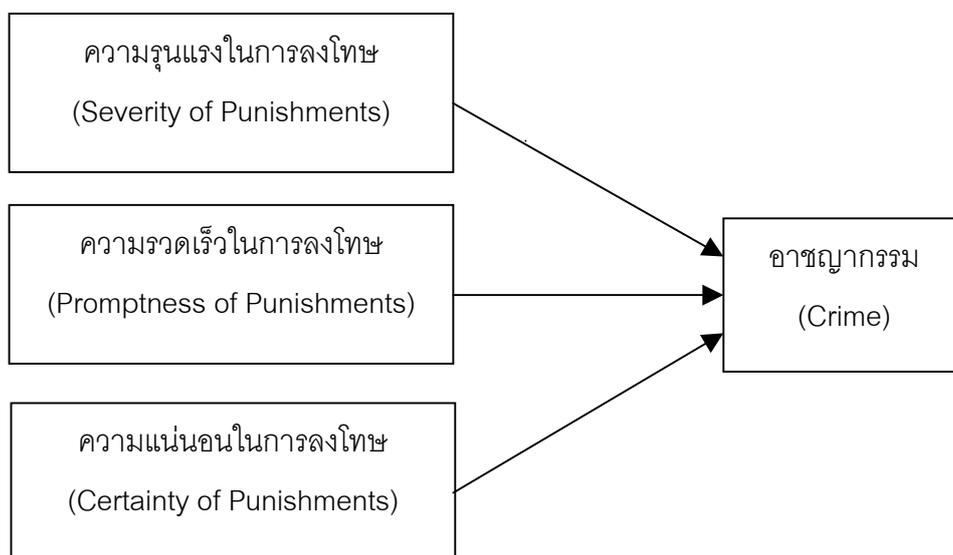
แนวคิดนี้ทำให้เป็นข้อสันนิษฐานสำคัญอย่างหนึ่งข้าราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการชั้นผู้น้อย ซึ่งได้รับเงินเดือนต่ำ ขาดสวัสดิการก็เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดที่สำคัญอีกสาเหตุหนึ่งด้วย

Edwin H. Sutherland (Sutherland and Cressey, 1978, pp. 80-83 อ้างถึงใน ประชัชเปี่ยมสมบุรณ์, 2531, น. 115) มีความเห็นว่าอาชญากรรมหรือการกระทำเป็นผลของการคบค้าสมาคมระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับแบบของอาชญากรหรือผู้กระทำความผิด (Criminal Patterns) ยิ่งมีการคบหาสมาคมที่สม่ำเสมอและใกล้ชิดมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งกลายเป็นอาชญากรหรือ

ผู้กระทำผิดเร็วขึ้นเท่านั้น Lipsky (1977) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเรื่อง การใช้อำนาจของข้าราชการผู้น้อย แนวความคิดนี้มีฐานคติที่ว่าอำนาจขององค์กรจะจัดกระจายอยู่ทั่วไปในองค์กร ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ ใช้วิจารณญาณของตน อันเป็นผลต่อการบริหารทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรขนาดใหญ่เช่น ระบบราชการ ข้าราชการที่ทำหน้าที่ติดต่อกับประชาชน โดยทั่วไปนั้นมิใช่หัวหน้าแต่เป็นข้าราชการระดับล่างเกือบทั้งสิ้น ดังที่เรียกว่า “Street Level Bureaucrats” ข้าราชการกลุ่มนี้ เป็นผู้ใช้อำนาจในทางปฏิบัติเป็นเบื้องต้นโดยที่ผู้บังคับบัญชาไม่อาจติดตามไปดูแลควบคุมตลอดเวลา หรือทุกเรื่องได้

นอกจากนี้ในเรื่องความล่าช้าในการใช้ดุลยพินิจของข้าราชการ เนื่องจากข้าราชการ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ทำหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชน และทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติดูแลรักษากฎหมาย ระเบียบหรือเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งบางเรื่องมีกฎระเบียบ เป็นแนวทางอยู่ชัดเจน แต่บางเรื่องไม่มีกฎระเบียบ เป็นแนวทางการตัดสินใจที่ชัดเจน เป็นเหตุให้ต้องใช้ดุลยพินิจของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้ใช้อคติส่วนตัว หรืออาศัยโอกาสจากการใช้ดุลยพินิจนั้นหาประโยชน์มิชอบในกรณีนี้ นักวิชาการให้ความเห็นว่า มูลเหตุสำคัญของการกระทำความผิดของข้าราชการอย่างหนึ่งก็คือ การที่ระบบราชการได้ให้อำนาจหน้าที่อันชอบด้วยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ปฏิบัติต่อประชาชน โดยการใช้ดุลยพินิจอย่างฟุ่มเฟือย หรือแล้วแต่ความเหมาะสมมากเกินไปในลักษณะอำนาจกึ่งตุลาการ (Quasi Judicial Power) ย่อมก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น (อุทัย หิรัญโต และมนตรี เจริญวิทยการ, 2510, น. 370-377)

ภาพที่ 2.2
รูปแบบการอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมของ
สำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม

ทฤษฎีป้องกัน (Deterrence Theories)

เนื้อหาของทฤษฎีป้องกันนั้นมุ่งประเด็นที่ การลงโทษของกฎหมาย เป็นหัวใจหลักในการป้องกันอาชญากรรม เป็นทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม ตามหลักสมมุติฐานเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการลงโทษตามกฎหมายที่ว่า “ความรุนแรง ความรวดเร็ว และความแน่นอนในการลงโทษนั้นเป็นหัวใจสำคัญในการป้องกันอาชญากรรม มุ่งอธิบายถึงผลหรืออิทธิพลของกฎหมายที่ใช้ปกครองประชาชนในสังคมมากกว่าที่จะอธิบายสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ และจะมีการคิดถึงผลลัพธ์ของการกระทำ ก่อนที่จะมีพฤติกรรมใด ดังนั้นเราสามารถป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดได้ หากมีกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม ซึ่งหมายถึงความถึงมีอัตราโทษรุนแรง มีการลงโทษที่รวดเร็ว และผู้กระทำผิดกฎหมายมีโอกาสถูกจับกุมสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้เป็นรากฐานในการบัญญัติกฎหมาย และเป็นหลักปรัชญาในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของหลายประเทศ

เนื้อหาของและหลักการสำคัญของทฤษฎีป้องกัน มีรากฐานมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิม ตามหลักสมมุติฐานเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการลงโทษตามกฎหมายที่ว่า “ความรุนแรง ความรวดเร็ว และความแน่นอนในการลงโทษนั้นเป็นหัวใจสำคัญในการป้องกัน

อาชญากรรม” (Zimring & Hawkins, 1973) จึงอาจนับได้ว่าเป็นทฤษฎีอาชญาวิทยาที่มุ่งอธิบายถึงผลหรืออิทธิพลของกฎหมายที่ใช้ปกครองประชาชนในสังคมมากกว่าที่จะอธิบายสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากรรม เนื้อหาสาระของทฤษฎีป้องกันจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของบุคคลว่าจะประกอบอาชญากรรมหรือไม่ โดยคำนวณจากโทษที่จะได้รับหากถูกจับกับผลที่คาดหวังว่าจะได้รับการกระทำผิดนั้น หากคิดว่าความทุกข์ที่จะได้รับจากโทษในกรณีถูกจับกุมมีมากกว่าความสุขที่จะได้จากการกระทำผิด บุคคลก็เลือกที่จะไม่ประกอบอาชญากรรมนั้น ซึ่งความคิดของบุคคลได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์จากการเคยถูกลงโทษหรือจากการติดต่อสัมพันธ์ หรือได้มาจากความรู้ที่ทราบเกี่ยวกับอัตราโทษของกฎหมาย (Decker et al., 1993)

ในการอธิบายปรากฏการณ์อาชญากรรมตามแนวทฤษฎีป้องกันนั้น นักอาชญาวิทยามักจะนำเสนอหลักการของทฤษฎีแนวนี้โดยแบ่งแยกเป็น 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งเรียกว่า “การป้องกันทั่วไป” (General Deterrence) ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะประกอบอาชญากรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากความเกรงกลัวต่อการถูกจับกุม ถูกตัดสินว่ากระทำผิดและถูกลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งหากไม่มีกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมนี้แล้ว บุคคลทั่วไปก็จะเลือกประกอบอาชญากรรม สำหรับการป้องกันอีกรูปแบบหนึ่งคือ “การป้องกันเฉพาะ” (Special Deterrence) ซึ่งหมายถึง อิทธิพลของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้บุคคลที่เคยถูกลงโทษมาแล้ว ไม่ประกอบอาชญากรรมเนื่องจากบุคคลดังกล่าวเกรงกลัวว่าจะถูกลงโทษ (Pursley, 1991)

แนวคิดเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงาน

ความหมายของขวัญและกำลังใจ

สำหรับความหมายของคำว่า “ขวัญ” หรือ “กำลังใจขวัญ” นั้น ได้มีผู้นิยามความหมายไว้หลายประการ เช่น

เสนาะ ตีเขาวัว (2535, น. 196) ให้คำนิยามไว้ว่า ขวัญ คือสภาพจิตใจที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของคนหรือเป็นความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมของคนต่อการทำงาน เช่น อารมณ์ ความกระตือรือร้น ความหวัง ความตั้งใจ ขวัญจึงเป็นสภาพอย่างหนึ่งของจิตใจนี้จะเป็นสิ่งกำหนดกำลังใจในการทำงานที่มีผลโดยตรงต่อเป้าหมายในการทำงานของคนและมีผลกระทบต่องานขององค์การกล่าวอีกนัยหนึ่ง ขวัญเป็นอาการที่เกิดขึ้นในจิตใจของคนซึ่งแสดงออกทางอารมณ์ อันจะ

ก่อให้เกิดกำลังใจที่จะให้ความร่วมมือในการทำงาน ผลของขวัญจะมีต่อความกระตือรือร้น ความคิดริเริ่ม ความสำเร็จของงาน ค่าใช้จ่ายและระเบียบวินัยขององค์การ

ปัจจุบันนักปกครองหรือนักบริหารส่วนใหญ่ได้คำนึงถึงกำลังขวัญของผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าผู้ที่มีกำลังขวัญอยู่ในระดับสูงจะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน เขาจะทำงานอย่างมีความสุข และมีความตั้งใจที่ทำงานเป็นอย่างดี ตรงกันข้ามกับหน่วยงานที่มีผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีระดับขวัญไม่ดีหรือขวัญต่ำ ก็จะแสดงออกในรูปของผู้ปฏิบัติงานที่มีแต่ความเฉื่อยชาผลงานที่ออกมาลดลง ขาดประสิทธิภาพ มาปฏิบัติงานสาย ลากิจลาป่วยบ่อยครั้ง มีอัตราเข้าออกจากงานสูง รวมทั้งมีการวิ่งเต้นเพื่อที่จะขอรับการแต่งตั้งโยกย้ายไปดำรงตำแหน่งในหน่วยงานอื่นมาก จึงเห็นได้ว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในองค์การทำงานด้วยดีหรือไม่เพียงใด ซึ่งในเรื่องความสำคัญของขวัญนี้เดวิดส์ (Davis, 1968, p. 58) ได้ให้ความเห็นไว้ สรุปได้ดังนี้

สำหรับ อูทีย์ นีรัญโต (2531, น. 162-163) ได้เสนอปัจจัยที่มีผลกระทบต่อขวัญได้ 6 ประการ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับลูกน้อง เข้าใจซึ่งกันและกันย่อมจะทำให้บรรยากาศการทำงานร่วมกันมีชีวิตชีวาและลูกน้องจะมีขวัญดีแต่หากวางตัวแบบเจ้านายผู้เรืองอำนาจขาดมนุษยสัมพันธ์ต่อกันแล้วขวัญของลูกน้องก็จะตกต่ำ

2. การมอบหมายงาน กล่าวคือการมอบหมายงานให้ปฏิบัติหรือรับผิดชอบนั้น หากมอบหมายไม่เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งอาจเป็นในรูปของความไม่เหมาะสมกับความถนัดชัดเจน ไม่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ หรือความรู้ความสามารถของเขาจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคับข้องใจ เกิดความไม่พอใจ ซึ่งจะเป็นการทำลายขวัญของเขา แต่ถ้าการมอบหมายงานเป็นที่ถูกใจตรงกับความถนัดถูกนิสัยใจคอ เขาย่อมจะทำงานด้วยความพอใจ และมีความสุข แล้วขวัญก็จะเกิดขึ้น

3. การจัดสภาพการทำงาน สภาพการทำงานมีอิทธิพลต่อร่างกายและจิตใจของบุคคลเป็นอย่างมาก มีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายขวัญเป็นอย่างยิ่ง การจัดสภาพการทำงานให้ถูกหลักอนามัย เช่น สถานที่สะอาดเรียบร้อย มีแสงเพียงพอ ไร้เสียงรบกวน ไม้ร้อนอบอ้าวเป็นต้น จะทำให้คนงานเกิดความรู้สึกสบายใจ ขาดความสะอาด สดขาม คนงานก็จะขาดความตั้งใจใน การทำงานและเป็นการทำลายขวัญให้หมดสิ้นไปด้วย

4. ระบบการวัดผลสำเร็จในการทำงาน เช่น ระบบการเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การแต่งตั้งโยกย้าย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้หากปฏิบัติอย่างไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์จะมีผลกระทบต่อขวัญมากที่สุด

5.โอกาสแสดงความคิดเห็นและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาตามปกติทุกหน่วยงานมักจะมีเหตุอันจะก่อให้เกิดความคับแค้นใจระหว่างผู้ร่วมงานหรือระหว่างคนงานกับผู้บริหารเช่น สภาพและสิ่งแวดล้อมในการทำงานไม่ดี การมอบงานให้ทำไม่เหมาะสม การปกครองบังคับบัญชาไม่ยุติธรรม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ต้องจัดให้มีทางระบายขึ้นโดยวิธีที่เรียกว่า Girevance Procedure หากคนงานไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือมีแต่ผู้บังคับบัญชาไม่ยอมรับฟัง ก็จะทำให้คนงานเกิดความคับข้องใจและทำลายขวัญของเขาไปในที่สุด

6. การให้บำเหน็จรางวัลและการลงโทษ กล่าวคือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานดีต้องได้รับรู้ในความคิดของเขาโดยการได้รับบำเหน็จความดี ซึ่งอาจจะเป็นเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เพิ่มเงินเดือนให้มากขึ้น ตลอดจนการชมเชยให้รางวัลเป็นพิเศษ จะทำให้เขามีกำลังใจดี ส่วนเจ้าหน้าที่ที่ทำผิดวินัยหรือมีข้อบกพร่องประการใดก็ตาม ควรมีการลงโทษตามควรแก่กรณีโดยเคร่งครัดและเสมอหน้ากันและเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อรักษาวินัยของกลุ่มและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะสร้างขวัญให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคง

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

Carter V. Good (1973, p. 48) ให้ความหมายว่า “ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกทางด้านใดด้านหนึ่ง โดยสนับสนุนหรือต่อต้านสภาพการณ์ บุคคล หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

Gordon W. Allport (1967, p. 26) ให้ความหมายว่า “ทัศนคติเป็นสภาพความพร้อมของจิตใจและประสาท เนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์โดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ และสภาพการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องด้วย”

L.L. Thurstone (1967, p. 77) ให้ความหมายว่า “ทัศนคติเป็นการแสดงออกทางด้านผลรวมของความโน้มเอียงและความรู้สึก ความมีอคติ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นอยู่ในใจมาก่อน ความคิด ความกล้า การบังคับขู่เข็ญ และการลงความเห็นของมนุษย์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง”

เชิดศักดิ์ โสมวาสินธุ์ (2533, น. 93) ให้ความหมายว่า “ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ไปในทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

องค์ประกอบของทัศนคติ มี 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive of Belief component) เป็นความคิดความเชื่อที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่กำหนดไว้
2. ด้านอารมณ์ (Emotional Component) เป็นความรู้สึกที่ชอบ ไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่กำหนดให้ หรือเป็นองค์ประกอบในด้านการประเมินสิ่งที่เสนอ
3. ด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นการแสดงออกทั้งทางวาจาและกิริยาท่าทางต่อสิ่งเร้าที่กำหนดให้ หรือเป็นแนวโน้มที่แต่ละบุคคลจะกระทำต่อสิ่งที่เห็น

การเกิดของทัศนคติ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experiences)
2. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication From Other)
3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models)
4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factor)

การวัดทัศนคติ

วิธีการวัดทัศนคติแบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีแรกเป็นการสังเกตพฤติกรรมโดยตรง ซึ่งต้องใช้เวลา กำลังคน และค่าใช้จ่ายสูง ส่วนวิธีที่ 2 ใช้มาตรวัดทัศนคติ (Attitude Scale) เป็นวิธีที่ให้ผู้คลลรายงานตนเอง (Self Reported) ซึ่งวิธีการที่ 2 นี้ ได้รับการพัฒนาจนเป็นที่นิยมใช้

การวัดทัศนคติโดยใช้มาตรวัด (Attitude Scale) ที่แพร่หลายมี 4 วิธี คือ วิธีของลิเคิร์ท (Lilert Scale) วิธีของเทอร์สโตน (Thurstone Scale) วิธีของกัตต์แมน (Guttman Scale) และวิธีการจำแนกแบบ S-D Scale (Semantic Differential Scale)

แนวคิดเกี่ยวกับทหาร และการจัดส่วนราชการ

แนวคิดเกี่ยวกับทหาร

การทหารหรือกองทัพมีความเป็นมา แบบธรรมเนียมและวัฒนธรรมองค์กรเป็นของตนเองมาแต่โบราณ การปกครองบังคับบัญชาทหารและการบริหารจัดการราชการทหารหรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่าการจัดระเบียบราชการทหารมีกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบแบบแผนเป็นการเฉพาะที่สำเร็จเด็ดขาดเคร่งครัดต่างจากราชการอื่นโดยสิ้นเชิง มีวินัยทหารเป็นหลักรองรับอำนาจบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาทั้งทางอาญาและปกครอง มีระบบอาวุโสเป็นแบบแผนมั่นคง ทหารเป็นผู้ถืออาวุธและอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นเหล่า ทำให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายควบคุมบุคคลเหล่านี้ไว้เป็นพิเศษต่างหากจากบุคคลพลเรือนโดยทั่วไป ซึ่งการกระทำผิดบางอย่างทางฝ่ายพลเรือนเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่สำคัญ แต่ทางทหารถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เช่น การฝ่าฝืนไม่กระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ถ้าเป็นพลเรือนผู้กระทำผิดย่อมมีความผิดทางวินัยซึ่งมีโทษอย่างสูง คือ การไล่ออกจากราชการ แต่ถ้าเป็นทหาร การขัดขืนหรือละเลยไม่กระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอาจถูกลงโทษถึงประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต (ประสิทธิ์ ใจชื่น, 2539, น. 2) ในทางกลับกันหากไม่มีกฎหมายพิเศษเหล่านี้ควบคุมทหารไว้ ทหารก็อาจกลายเป็นกองโจรได้ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีกฎหมายทหาร เป็นต้นว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ฯลฯ ตลอดจนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ จำกัดสิทธิไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุขของบ้านเมืองโดยป้องกันมิให้ทหารไปก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชนพลเมือง การปกครองบังคับบัญชาของข้าราชการทหารนั้น มีลักษณะเด็ดขาดแตกต่างจากการปกครองบังคับบัญชาของข้าราชการอื่น เนื่องจากทหารมีระบบการปกครองบังคับบัญชาในรูปแบบของตนเอง และทหารเป็นผู้ถืออาวุธจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของวินัยทหาร

สถานะของ “ผู้ใต้บังคับบัญชา” หรือ “ผู้อยู่ในบังคับบัญชา”

ในกระบวนการพิจารณาการกระทำผิดทางวินัยทหารต่อ “ผู้ใต้บังคับบัญชา” หรือ “ผู้อยู่ในบังคับบัญชา” นั้น ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ในบังคับบัญชาอาจมีสถานภาพได้เป็น 3 สถานะตามลำดับ คือ

1. ผู้กระทำผิด หมายถึง ผู้กระทำการละเมิดต่อวินัยทหาร โดยยังมีได้มีคำสั่งลงทัณฑ์จากผู้มีอำนาจลงทัณฑ์
2. ผู้ซึ่งจะต้องรับทัณฑ์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับคำสั่งลงทัณฑ์จากผู้มีอำนาจลงทัณฑ์แล้ว แต่ยังไม่ได้รับทัณฑ์

3. ผู้รับทัณฑ์ หมายถึง ผู้ที่อยู่ระหว่างการรับทัณฑ์โดยคำสั่งของผู้มีอำนาจลงทัณฑ์ การบังคับบัญชา (ในทางทหาร)

1. อำนาจหน้าที่ซึ่งผู้บังคับบัญชาทหารปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาโดยอาศัยยศ หรือ ตำแหน่งหน้าที่ของตน

2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาในการใช้ทรัพยากรทั้งสิ้นที่มีอยู่

3. การวางแผน การจัดหน่วย การสั่งการ การประสานงานและการควบคุมกำลังทหารของตน เพื่อให้บรรลุภารกิจที่ได้รับมอบ

4. ความรับผิดชอบในเรื่องสุขภาพ ความเป็นอยู่ ชั่วญ การฝึก และวินัยของกำลังพลที่ได้รับการบรรจุมอบและสมทบให้อยู่ในบังคับบัญชา

การบังคับบัญชา (ในทางทั่วไป)

หมายถึง อำนาจปกครองควบคุมดูแลและสั่งการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ โดยเรียกผู้มีอำนาจปกครองควบคุมดูแลและสั่งการนั้นว่า “ผู้บังคับบัญชา” และเรียกผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองควบคุมดูแลและสั่งการนั้นว่า “ผู้ใต้บังคับบัญชา” หรือ “ผู้อยู่ในบังคับบัญชา”

“ผู้ใต้บังคับบัญชา” และ “ผู้อยู่ในบังคับบัญชา” เป็นบุคคล ๆ คนเดียวกัน แต่เรียกชื่อต่างกันโดย ผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้กับ ผู้บังคับบัญชา ผู้อยู่ในบังคับบัญชา ใช้กับ ผู้มีอำนาจบังคับบัญชา

ลักษณะการบังคับบัญชา มี 2 ประเภท คือ การบังคับบัญชาหน่วย และการบังคับบัญชาบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับวินัย

ความหมายของวินัย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ว่า หมายถึง “การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับข้อปฏิบัติ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538, น. 756)

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

ประวีณ ฌ นคร (2531, น. 30-32) กล่าวว่า “วินัย” เป็น 2 ทาง คือ ในทางรูปธรรม และนามธรรม (2531, น. 23-25)

ความหมายในทางรูปธรรม หมายถึง ข้อปฏิบัติหรือแบบสำหรับคนในองค์การ ในหมู่เหล่า ในวงการแต่ละแห่ง เช่น ในวงการทหารมีวินัยทหาร ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติหรือแบบของทหารในวงข้าราชการพลเรือนสามัญ มีวินัยข้าราชการพลเรือนสามัญเป็นข้อปฏิบัติ หรือแบบของข้าราชการพลเรือนสามัญ ในวงข้าราชการครู มีวินัยข้าราชการครูเป็นข้อปฏิบัติหรือแบบของข้าราชการครู

ความหมายในทางนามธรรม หมายถึง ลักษณะเชิงพฤติกรรม (Behavior) ที่แสดงการควบคุมตนเอง หรือยอมรับ หรือปฏิบัติตามการนำหรือการบังคับบัญชา หรือมีความเป็นระเบียบแบบแผน

ผู้สดี สัตยมานะ (2527, น. 273) ให้ความเห็นว่า “วินัย” เป็นกระบวนการควบคุมและส่งเสริมความประพฤติ

คิงส์เบอร์รี่ (Kingsbury, 1957, p. 52) อธิบายว่า “วินัย” หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลโดยทางกฎข้อบังคับ คำสั่ง และบังคับโดยการลงโทษเป็นเครื่องหนุนหลัง หรือโดยทางการสั่งสอน การฝึกอบรม และประสบการณ์ในการมีความรับผิดชอบ

แนวความคิดว่าด้วยวินัยทหาร

ความหมายของวินัยทหาร

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความของวินัยทหารว่า คือการที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร ซึ่งมีได้มีคำอธิบายให้ชัดเจนว่าแบบธรรมเนียมของทหารได้แก่อะไรบ้าง แต่อย่างไรก็ตามอาจอนุมานว่า หมายถึง บรรดากฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ คำชี้แจง คำประกาศ แจ้งความ แถลงการณ์ ข่าว และสรรพหนังสือต่าง ๆ ที่ผู้บังคับบัญชาได้ออก หรือวางไว้ให้เป็นหลักฐานถือปฏิบัติ ซึ่งต้องรวมทั้งขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีของทหารทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ส่วนใหญ่แล้วแบบธรรมเนียมของทหารจะออกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นเครื่องเตือนตาเตือนใจ ทั้งอ้างอิงนำสืบการฝ่าฝืนได้ง่าย (วีระ โชคเหมาะ, 2529, น. 35)

การกระผิดวินัยทหารมีตัวอย่าง เช่น ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้บังคับบัญชาเหนือตน ไม่รักษามารยาทให้ถูกต้องตามธรรมเนียมของทหาร ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเดินเลอต่อหน้าที่ราชการ กล่าวคำเท็จ ใช้กิริยาวาจาไม่สมควรหรือประพฤติไม่สมควร ไม่ตักเตือนสั่งสอนหรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ เสพเครื่องดองของเมาจนถึงเสียกิริยา

ความสำคัญของวินัยทหาร

เนื่องจากทหารมีหน้าที่ที่จะต้องใช้กำลังอาวุธ ป้องกันราชอาณาจักร การที่จะให้ทหารมีสมรรถภาพพร้อมรบในยามปกติ และมีสมรรถภาพในการรบต่อสู้ศัตรูของประเทศชาตินั้น ทหารจะต้องอยู่ในวินัย มีขวัณดี เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ถ้าทหารเสื่อมเสียวินัยแล้วสมรรถภาพของทหารก็จะเสื่อมโทรมจนอาจเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติได้ สิ่งที่ยุ้บังคับบัญชาหวังเห็นมิให้ทหารเสื่อมเสียไปได้ก็คือ วินัยทหารนั่นเอง

ประวิณ ฤ นคร (2531, น. 30-32) กล่าวว่า วินัยมีความสำคัญเป็นอันมากทั้งแก่บุคคลเป็นส่วนตัว และแก่ส่วนรวม ตลอดจนองค์การ

1) ในด้านส่วนตัวบุคคล วินัยจะเป็นเครื่องช่วยสร้างความคิดความเจริญและความสำเร็จให้แก่ตนเองและยังส่งผลความดีความเจริญ และความสำเร็จนั้นไปถึงหมู่คณะตลอดจนประเทศชาติเป็นส่วนรวมด้วย

2) ในด้านการบริหารงาน วินัยจะช่วยเพิ่มพลังในการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงานและประสิทธิผลของงานขึ้นอยู่กับวินัยของคนทำงานด้วยส่วนหนึ่ง เพราะผู้ทำงานทุกคนเปรียบเหมือนตัวจักรแต่ละตัวของหน่วยงาน หากคนทำงานในหน่วยงานใดไม่มีวินัย งานของหน่วยนั้นก็จะเดินไม่สะดวกและหย่อนประสิทธิภาพด้อยประสิทธิผล ฉะนั้นถึงแม้คนจะมีความรู้ความสามารถดีแต่ถ้าหย่อนวินัยแล้วจะใช้งานไม่ได้ดีเท่าที่ควรวินัยจึงสำคัญสำหรับหน่วยงานทุกแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับข้าราชการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในการบริหารประเทศ บริการความสะดวกระวังทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนจำเป็นที่จะต้องมิวินัยที่เข้มงวดกวดขันเป็นพิเศษเพื่อให้ข้าราชการเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากประชาชนให้การบริหารเป็นไปโดยเรียบร้อย ประหยัด มีประสิทธิภาพ เพิ่มประสิทธิผลและประเทศเจริญก้าวหน้า ข้าราชการไม่มีวินัยดีพอจะทำให้ข้าราชการเสียหายงานไม่บรรลุผลตามเป้าหมายหย่อนประสิทธิภาพ ไม่ประหยัดขาดประสิทธิผล ประชาชนไม่ศรัทธาฝ่ายบริหาร ยิ่งถ้าข้าราชการหย่อนวินัยถึงขนาดมีแต่ทุจริตคดโกงไม่เอาใจใส่ต่อหน้าที่และประพฤดิเหลวไหลกันทั่วไปก็อาจนำประเทศไปสู่ความเสื่อมหรืออาจถึงล่มจมก็ได้

“วินัย” กับ “วินัยทหาร” ถือได้ว่าเป็นกรอบและแก่นในการควบคุมพฤติกรรมของทหารเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บังคับบัญชาทหาร พระราชบัญญัติวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ตราขึ้นเพราะได้ยุบเลิกกระทรวงทหารเรือโดยให้รวมกับทหารบกเป็นกระทรวงเดียวกัน

สุข เปรุนาวิน (2525, น. 110) กล่าวว่า วินัยของข้าราชการเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทหารนั้นเป็นผู้มีหน้าที่ในการป้องกันประเทศและเป็นผู้ที่เสียสละชีวิตเข้ารบกับศัตรูของประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศ ฉะนั้นวินัยของทหารจึงมีความสำคัญทั้งในยาม

ปกติและยามสงคราม ในยามปกติหากทหารขาดวินัยย่อมบังเกิดผลทำให้กองทัพไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลทำให้เป็นที่ลบลู่ดูหมิ่นของชาติอื่น ๆ ประชาชนในชาติขาดความเชื่อถือ และไม่เป็นที่เกรงขาม แก่ศัตรูสำหรับในยามสงครามนั้น วินัยทหารยิ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะในการทำการรบในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทหารต้องเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตามให้ได้อย่างถูกต้องเพื่อประสิทธิภาพของกองทัพและชัยชนะในที่สุด หากทหารขาดวินัยย่อมทำให้กองทัพล่มสลายไม่อาจต่อสู้ป้องกันประเทศได้

ประดิษฐ์ สุนทรราชุน (2515, น. 7) ให้ความเห็นว่า ทหารต้องมีวินัย เพราะกองทัพประกอบด้วยหน่วยทหารหลายหน่วยหลายเหล่าพร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ การจัดหน่วยงานจึงต้องมีผู้บังคับบัญชาควบคุมทุกหน่วยและมีการบังคับบัญชาตามลำดับสายการบังคับบัญชา วินัยจึงเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญในการจัดระเบียบการปกครองทหารในกองทัพให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเหตุที่ผู้บังคับบัญชาทหารมีหน้าที่รับผิดชอบให้ผู้อยู่ในบังคับบัญชามีระเบียบวินัยและเกิดการเชื่อฟังการบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชา

ประวีณ ฦ นคร (2531, น. 33-38) กล่าวว่า การรักษาวินัย มีความหมาย 4 ประการคือ

- (1) ระวัง ได้แก่ การเอาใจใส่ไม่ละเลยการปฏิบัติตามวินัย
- (2) ดูแล ได้แก่ การสอดส่องกำกับตรวจตรา
- (3) ป้องกัน ได้แก่ การกระทำในทางที่จะขจัดเหตุที่ทำให้ข้าราชการกระทำผิดวินัย และปกป้องคุ้มกันข้าราชการให้พ้นจากเหตุที่ทำให้กระทำผิดวินัย

(4) เยียวยา ได้แก่ การแก้ไขและบำรุงหรือส่งเสริมให้มีวินัยดีขึ้น

นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงวิธีการในการรักษาวินัย ซึ่งแบ่งออกเป็นการรักษาวินัยของตนเอง และการรักษาวินัยของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา คือ

การรักษาวินัยของตนเอง มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

(1) เรียนรู้ และเข้าใจโดยแจ่มแจ้งถึงวินัยของวงการที่ตนสังกัดอยู่ว่า มีกำหนดให้ปฏิบัติอย่างไร และห้ามกระทำอย่างใดบ้าง

(2) สำนึกในหน้าที่ว่า เมื่อตนมาอยู่ในวงการนั้นก็จะต้องทำตามแบบอย่างของวงการนั้น หรือจะต้องรักษาวินัยของวงการนั้น

(3) ตระหนักในความสำคัญของวินัยว่า วินัยจะช่วยสร้างความคิดความเจริญ และความสำเร็จให้แก่ตนเอง และส่งผลความคิดความเจริญและความสำเร็จนั้นไปถึงส่วนรวมด้วย

(4) ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติ และละเว้นการปฏิบัติในข้อห้าม (วินัย) ดังกล่าวนั้นโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

การรักษาวินัยของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา มีแนวทางกระทำได้ 2 แนวทาง คือ

(1) การทำให้คนมีวินัยโดยวิธีบังคับ วิธีนี้จะบังคับให้คนมีวินัยโดยการควบคุม ดูแล กำกับ ตรวจสอบอย่างใกล้ชิด มีการวางข้อปฏิบัติ และวางมาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืน อันเป็นกระบวนการของวินัยบังคับ (Authoritarian Discipline) ผู้นิยมวิธีนี้เชื่อว่า วิธีนี้จะทำให้คนมีวินัย ด้วยความหวาดกลัว คือกลัวผู้บังคับบัญชา กลัวความผิด กลัวลงโทษ โดยวิธีบังคับนี้ถือเป็นนัยว่า ความรับผิดชอบในการรักษาวินัยเป็นการเฉพาะตัวของแต่ละคน โดยถือปรัชญาว่า “ใครทำดีก็ได้ดี ใครทำชั่วก็ได้ชั่ว” ส่วนผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ “ให้ดี ให้ชั่ว” คือ คอยให้บำเหน็จความชอบ ดูแล สั่ง การ กำกับ ตรวจสอบ และคอยจ้องจับผู้กระทำผิดมาลงโทษ การรักษาวินัยตามวิธีนี้ มุ่งควบคุมให้ คนมีวินัยเป็นรายบุคคล (Individual Discipline) และเป็นวิธีการรักษาแบบนิเสธ (Negative Discipline) คือ มุ่งไปในทางปราบปราม การรักษาวินัยตามวิธีนี้ จะกระทำโดยกำหนดข้อปฏิบัติไว้ เป็นกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่ง และหนุนหลังด้วยมาตรการลงโทษ บางตำราจึงเรียกการรักษา วินัยแบบนี้ว่า “ทัณฑ์วินัย” (Punitive Discipline)

(2) การทำให้คนมีวินัยโดยวิธีจูงใจ เป็นวิธีการรักษาวินัยแบบเสริมสร้าง (Constructive Discipline) และป้องกัน (Preventive Discipline) คือ หาทางป้องกันไม่ให้เกิดคนกระทำผิดวินัย และ จูงใจให้คนมีวินัยด้วยวิธีการในการส่งเสริม เช่น ทำให้น่าสนใจสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ทำให้คนทำงานด้วยความรับผิดชอบด้วยอุดมการณ์ในทางที่ดีด้วยความร่วมมือร่วมใจสามัคคี ประสานงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงานเป็นต้น ผู้ที่นิยมวิธีนี้เชื่อว่าวิธีนี้ทำให้คนมีวินัยความรัก คือรักงาน รักหน่วยงาน รักผู้บังคับบัญชา รักผู้ร่วมงาน รักสังคม ตลอดจนรักดี รักชื่อเสียง และ ภูมิใจในความสำเร็จในชีวิตของเขา ความรักจะเป็นพลังจูงใจให้คนมีวินัยขึ้นเองในตัว เป็นอัติวินัย (Self-discipline) การรักษาวินัยโดยวิธีจูงใจนี้ถือเป็นนัยว่าความรับผิดชอบในการรักษาวินัยของ ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นภาระของผู้บังคับบัญชาอีกทางหนึ่งด้วย โดยถือปรัชญาว่า วินัยของคนใน หน่วยงานใดจะดี หรือไม่ดีเพียงใด มีผลส่วนหนึ่งมาจากการจัดการของผู้นำของหน่วยงานนั้น

ประเภทของทหารที่อยู่ในบังคับแห่งวินัยทหาร

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ไม่มีบทบัญญัติมาตราใด บัญญัติไว้โดยตรงว่าผู้ใดบ้างที่ต้องอยู่ในบังคับแห่งวินัยทหาร เพียงแต่บัญญัติไว้สั้น ๆ ว่า

“มาตรา 4 วินัยทหารนั้น คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร”

จึงเป็นที่เข้าใจว่าบุคคลผู้เป็นทหารจะต้องอยู่ในบังคับแห่งวินัยทหาร อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มิได้ให้นิยามศัพท์คำว่า “ทหาร” ไว้และมีได้ บัญญัติไว้ว่าทหารประเภทใดบ้างที่ต้องอยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ทหารมีอยู่หลายประเภท เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 และ

ข้อบังคับทหารที่ 11/16536/2482 ว่าด้วยการแบ่งประเภทนายทหารสัญญาบัตร แล้วสามารถแบ่งทหารที่อยู่ในบังคับแห่งวินัยทหารได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. ทหารประจำการ หมายความว่า ทหารซึ่งรับราชการตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ซึ่งไม่ใช่ทหารกองประจำการ ได้แก่

- นายทหารสัญญาบัตรประจำการ คือ ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายทหารสัญญาบัตร มีตำแหน่งรับราชการประจำในหน่วยทหาร และได้รับยศหรือว่าที่ยศสัญญาบัตร

- นายทหารประทวนประจำการ คือ ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายทหารประทวน มีตำแหน่งรับราชการประจำในหน่วยทหาร และได้รับยศประทวน

- พลทหารประจำการ (พลอาสาสมัคร) คือ ผู้ซึ่งได้รับการบรรจุเข้ารับราชการประจำในหน่วยทหารบางหน่วย โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพลทหารประจำการ (พลอาสาสมัคร) ซึ่งโดยปกติจะรับสมัครจากทหารกองหนุน เช่น พลอาสาสมัคร (ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์) หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ฯ หรือพลสารวัตรทหารเป็นพลทหารประจำการ (พลอาสาสมัคร) ปฏิบัติงานเป็นสารวัตรทหารหรือผู้คุมในเรือนจำทหาร เป็นต้น

2. ทหารกองประจำการ หมายความว่า ผู้ซึ่งขึ้นทะเบียนกองประจำการและได้เข้ารับราชการในกองประจำการจนกว่าจะปลด ได้แก่ พลทหารกองประจำการ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ทหารเกณฑ์”

3. ทหารกองเกิน หมายความว่า ผู้ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่ถึง 30 ปีบริบูรณ์ ซึ่งได้ลงบัญชีทหารกองเกินแล้ว

4. ทหารกองหนุน มี 2 ประเภท คือ

- ทหารกองหนุนประเภทที่ 1 หมายความว่า ทหารที่ปลดจากกองประจำการโดยรับราชการในกองประจำการจนครบกำหนด หรือทหารกองเกินซึ่งสำเร็จการศึกษาทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร และได้ขึ้นทะเบียนกองประจำการ

- ทหารกองหนุนประเภทที่ 2 หมายความว่า ทหารที่ปลดจากกองเกิน เมื่ออายุครบ 30 ปีบริบูรณ์เป็นทหารกองหนุนชั้นที่ 2 หรือครบ 40 ปีบริบูรณ์เป็นทหารกองหนุนชั้นที่ 3 หรือครบ 46 ปีบริบูรณ์เป็นพันราชการทหารประเภทที่ 2 แล้ว หรือปลดจากกองประจำการเพราะถูกจำขังหรือจำคุกครั้งเดียวหรือหลายครั้ง เมื่อมีกำหนดวันที่จะต้องทัณฑ์หรือต้องโทษรวมได้ไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือทหารกองประจำการผู้ใด หรือผู้ซึ่งกระทรวงกลาโหมเห็นว่าจะทำให้เสื่อมเสียแก่ราชการทหารด้วยประการใด ๆ

5. นายทหารกองหนุน คือ นายทหารซึ่งไม่มีตำแหน่งราชการประจำในกระทรวงกลาโหม และกระทรวงกลาโหมสั่งให้เป็นนายทหารประเภทนี้ ซึ่งแบ่งเป็นนายทหารกองหนุนมีเบี้ยหวัด และนายทหารกองหนุนไม่มีเบี้ยหวัด

กฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับวินัยทหาร

กฎหมายแม่บทในส่วนที่เกี่ยวกับวินัยของทหาร ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาทหาร และพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 โดยมีกฎหมายที่เป็นตัวเชื่อมให้นำพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521
2. พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497
3. พระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2503

นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับทหารหรือข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ระเบียบ คำสั่ง คำชี้แจง คำแนะนำ ประกาศ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นแบบธรรมเนียมของทหารที่ใช้บังคับทางวินัยกับทหาร เป็นการปลีกย่อย อันมีรากฐานมาจากพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 การดำเนินการที่เกี่ยวกับวินัยทหารสามารถนำข้อบังคับและระเบียบแบบแผนที่กระทรวงกลาโหมกำหนดมาบังคับใช้ในเรื่องของวินัยทหารได้ทั้ง ๆ ที่เหล่านั้นไม่ใช่กฎหมาย ก็เพราะพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521 มาตรา 15 บัญญัติให้นำมาบังคับใช้ด้วย ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 15 วินัยของข้าราชการทหาร ทหารกองประจำการ และนักเรียนทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร ข้อบังคับและระเบียบแบบแผนที่กระทรวงกลาโหมกำหนด” พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ฉบับนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติม รวม 4 ครั้ง คือ

1. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2477
2. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2477 (ฉบับที่ 2)
3. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2480
4. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2505

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 แบ่งเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวด 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 ว่าด้วยวินัย หมวด 3 อำนาจลงทัณฑ์ และหมวด 4 วิธีร้องทุกข์ มีบทมาตรารวมทั้งสิ้น 32 มาตรา

อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร

ผู้บังคับบัญชาจะดำเนินการทางวินัยทหารได้จะต้องมีบทบัญญัติให้อำนาจหน้าที่ไว้ เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 แล้วจะเห็นว่า มีการบัญญัติในเรื่องอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ไว้อยู่ในหลายบทมาตรากระจัดกระจาย ซึ่งสามารถสรุปโดยรวมได้ดังนี้

อำนาจผู้บังคับบัญชา ได้แก่

1. ลงทัณฑ์แก่ผู้กระทำผิดที่อยู่ในบังคับแห่งวินัยทหาร (มาตรา 10)
2. สั่งปลดจากประจำการหรือถอดจากยศทหารผู้กระทำผิดต่อวินัยทหาร (มาตรา 7)
3. ใช้อาวุธในกรณีจำเป็น เพื่อทำการปราบปรามทหารผู้ก่อการกำเริบ หรือเพื่อบังคับทหารผู้ละทิ้งหน้าที่ให้กลับทำหน้าที่ของตน ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนั้นจะไม่ต้องรับโทษในการที่ได้กระทำไปโดยจำเป็นนั้นเลย (มาตรา 6)

หน้าที่ผู้บังคับบัญชา ได้แก่

1. รักษาวินัยทหารโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ (มาตรา 5 วรรคหนึ่ง)
2. ตักเตือนสั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ (มาตรา 5 วรรคสอง (8))
3. ถ้าหากว่าในการรักษาวินัยทหารนั้นจำเป็นต้องใช้อาวุธ เพื่อทำการปราบปรามทหารผู้ก่อการกำเริบ หรือเพื่อบังคับทหารผู้ละทิ้งหน้าที่ให้กลับทำหน้าที่ของตน จะต้องรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน และรายงานต่อไปตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยเร็ว
4. เมื่อได้ลงทัณฑ์ข้าราชการชั้นสัญญาบัตรแล้ว จะต้องส่งรายงานการลงทัณฑ์นั้นเสนอตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (มาตรา 14)
5. ถ้าได้รับเรื่องร้องทุกข์เมื่อใด ต้องรีบไต่สวนและจัดการแก้ไขความเดือดร้อน หรือชี้แจงให้ผู้ยื่นใบร้องทุกข์เข้าใจ จะเพิกเฉยไม่ได้ (มาตรา 29)

มาตรการบังคับทางวินัยทหาร

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเรื่องการลงโทษและเรื่องการปกครองให้กับผู้บังคับบัญชาในการรักษาวินัยทหาร โดยกำหนดวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดวินัยทหาร ด้วยการลงทัณฑ์สถานใดสถานหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 3 อำนาจการลงทัณฑ์ ซึ่งผู้บังคับบัญชาชั้นใดจะเป็นผู้มีอำนาจลงทัณฑ์และผู้อยู่ในบังคับบัญชาชั้นใดจะเป็นผู้รับทัณฑ์ชั้นใด ปรากฏตามตารางเกณฑ์เทียบชั้นผู้ลงทัณฑ์และผู้รับทัณฑ์ นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีปฏิบัติทางการปกครองสำหรับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องการร้องทุกข์

ไว้ด้วย โดยมีได้กำหนดวิธีการปลดออกจากประจำการหรือถอดจากยศทหารแก่ผู้กระทำผิดวินัยทหารไว้แต่อย่างใด เนื่องจากการปลดและหรือถอดออกจากยศทหาร จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของกระทรวงกลาโหมในเรื่องนั้น ๆ

ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 และมติที่ประชุมสภากลาโหม ครั้งที่ 3/07 เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2507 จะมีได้กำหนดอย่างชัดเจนว่าการกระทำใดเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง และการกระทำใดเป็นความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ซึ่งแตกต่างจากโทษความผิดทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ซึ่งบัญญัติไว้ชัดเจนว่าความผิดใดเป็นความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงซึ่งมีโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน และลดขั้นเงินเดือน และความผิดใดเป็นความผิดอย่างร้ายแรงซึ่งมีโทษถึงปลดออกหรือไล่ออกก็ตาม แต่ในทางวินัยทหารก็สามารถแบ่งแยกได้ว่าการกระทำใดเป็นความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง และการกระทำใดเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงได้เช่นกัน ซึ่งในทางวินัยทหารคงพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งการกระทำและผลของการกระทำของผู้กระทำผิด แล้วจึงปรับข้อเท็จจริงเข้ากับแบบธรรมเนียมของทหารที่กำหนดไว้ว่าเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือไม่

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 7 เป็นบทบัญญัติที่วางมาตรการบังคับทางวินัยทหาร ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 7 ทหารผู้ใดกระทำผิดต่อวินัยทหารจักต้องรับทัณฑ์ตามวิธีที่ปรากฏใน หมวด 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ และอาจต้องถูกปลดจากประจำการ หรือถูกถอดจากยศทหาร

มาตรการบังคับทางวินัยทหารตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 นี้เป็นมาตรการที่บังคับเหนือตัวบุคคลผู้กระทำผิดที่อยู่ในบังคับแห่งวินัยทหารได้โดยไม่จำกัดพื้นที่ว่าจะเป็นการกระทำผิดในหรือนอกราชอาณาจักร ทั้งนี้เพื่อผลในทางปกครองบังคับบัญชาตนเอง

สำหรับความในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 นั้น เป็นการบัญญัติให้เห็นว่า นอกจากผู้กระทำผิดวินัยทหารจะได้รับทัณฑ์สถานใดสถานหนึ่งตามที่กำหนดไว้แล้ว อาจถูกผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจทางปกครองในการปลดออกจากประจำการหรือถอดจากยศทหารได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการรับรองอำนาจของผู้บังคับบัญชาทหารไว้ เพื่อมิให้มีการโต้แย้งว่าเมื่อมีการลงทัณฑ์ทางวินัยแล้วผู้บังคับบัญชาจะดำเนินการเรื่องการปลดหรือถอดจากยศทหารอีกไม่ได้ แต่ผู้กระทำผิดวินัยทหารจะถูกปลดหรือถูกถอดยศทหารหรือไม่ จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับกระทรวงกลาโหมที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีไป

โครงสร้างกรมกำลังพลทหารบก

กรมกำลังพลทหารบก เป็นส่วนราชการขึ้นตรงกองทัพบกที่มีขอบเขตความรับผิดชอบ และหน้าที่ที่สำคัญ ในการอำนวยการ และดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหากำลังพล การควบคุม กำลังพล และการเตรียมพลให้แก่กองทัพบก การบรรจุ การเลื่อน การลด การโอน การออกจาก ประจำการ การแต่งตั้ง การย้าย การทำเนียบ และการบำเหน็จ การวินัย กฎข้อบังคับ ระเบียบและ แบบธรรมเนียม ตลอดจนกำกับการในกิจการที่เกี่ยวกับการสวัสดิการ การบำรุงขวัญ การเชลยศึก และการศพในสนาม การจัดทำโครงการกำลังพล การกำหนดความต้องการและการบริหารงบประมาณทางด้านกำลังพล การวิเคราะห์และประเมินค่า การสถิติ และสถานภาพทางกำลังพล อีกทั้ง กำกับการปฏิบัติที่เกี่ยวกับกิจการกำลังพลของหน่วยต่าง ๆ กิจการเบ็ดเตล็ดทั้งปวง ซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมฝ่ายเสนาธิการอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจในการแนะนำและควบคุม กรมการกำลังสำรองทหารบก กรมการสารวัตรทหารบก กรมสวัสดิการทหารบก และกรมสารบรรณ ทหารบก เกี่ยวกับการกำลังพล โดยมีเจ้ากรมกำลังพลทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

กรมกำลังพลทหารบก เป็นกรมฝ่ายเสนาธิการของกองทัพบก ดังนั้น เรื่องเกี่ยวกับวินัย ทหารที่ขึ้นมาสู่ระดับกองทัพบก จึงเป็นเรื่องที่ระเบียบ หรือหลักเกณฑ์ทางทหารกำหนดให้เป็น อำนาจของผู้บังคับบัญชาระดับผู้บัญชาการเหล่าทัพ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้ มีอำนาจในการพิจารณาหรือวินิจฉัย ซึ่งโดยหลักปฏิบัติแล้ว ทหารที่ประพฤติตามแบบธรรมเนียมที่ดี หรือเป็นผู้ประกอบคุณงามความดีอันเป็นประโยชน์ต่อกองทัพ หรือสังคมที่เรียกว่าผู้มีวินัยดีก็ จะได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ ซึ่งในส่วนนี้จะเรียกว่าเป็นการบำรุงขวัญ ส่วนผู้ไม่ปฏิบัติตามแบบ ธรรมเนียมทหาร บกพ่วงต่อหน้าที่ ประพฤติตนไม่สมควร หรือกระทำการอันไม่ควรปฏิบัติ ย่อมจะ เรียกว่ากำลังพลผู้ไม่มีวินัย ซึ่งจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ ตามการกระทำที่เรียกว่าได้รับทัณฑ์ทางวินัย ทหาร

การกระทำผิดวินัยต่าง ๆ ย่อมอยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นเป็นผู้มี อำนาจในการลงทัณฑ์ทางวินัยทหาร การกระทำผิดวินัยต่าง ๆ ย่อมอยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชา ตามลำดับขั้นเป็นผู้มีอำนาจในการลงทัณฑ์ทางวินัย ตั้งแต่ ผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับการกรม ผู้บัญชาการกองพล และแม่ทัพ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้กระทำความผิดคือ ผู้รับทัณฑ์ กับ ผู้บังคับบัญชา คือผู้มีอำนาจในการลงทัณฑ์ ที่จะต้องเป็นไปตามตารางการลงทัณฑ์ตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. 2476

ส่วนการกระทำผิดวินัยใดบ้างที่มีการรายงานการกระทำผิดเข้ามา ซึ่งแยกได้ดังนี้ การรายงานการกระทำผิดเนื่องจาก พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารฯ กำหนดให้ต้องรายงาน

ได้แก่ การรายงานการลงทัณฑ์นายทหารสัญญาบัตรทุกกรณีความผิด ซึ่งหมายถึง นายทหารสัญญาบัตรผู้ใดถูกลงทัณฑ์ทางวินัยทหาร ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจลงทัณฑ์ต้องรายงานการลงทัณฑ์ให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ จนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พร้อมกับชี้แจงรายละเอียดในการกระทำผิดด้วย สำหรับนายทหารประทอนั้น วินัยทหารมิได้กำหนดให้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงทราบ และในกรณีการรายงานการกระทำผิด เนื่องจากการรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ หรือขออำนาจผู้บังคับบัญชาชั้นสูงในการดำเนินการทางวินัยทหาร เช่น การรายงานเพื่อขออำนาจผู้บังคับบัญชาในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง หรือขอความเห็นชอบในการพิจารณาวินัย ซึ่งในกรณีที่ต้องขออำนาจผู้บัญชาการทหารบก หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงจะต้องผ่านการพิจารณาของ กรมกำลังพลทหารบก ให้ข้อพิจารณา และความเห็นในการพิจารณาดำเนินการต่อไป ซึ่งเรื่องที่มีการรายงานเข้ามาในระดับกองทัพบก เช่น การประพฤติตนไม่เหมาะสมที่อาจเป็นปัญหาในระดับสังคมหรือชุมชน การไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบธรรมเนียมทหาร และการขาดหนีราชการ แยกพิจารณาได้ดังนี้

การประพฤติตนไม่เหมาะสมที่อาจเป็นปัญหาในระดับสังคมหรือชุมชนที่เรียกกันว่า ผู้มีอิทธิพล ซึ่งเกิดจากการประพฤติปฏิบัติตนในลักษณะเป็นการข่มขู่ หรืออาศัยความเป็นทหารในการกระทำผิดวินัยในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งการกระทำผิดวินัยในทำนองนี้ ย่อมเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายบ้านเมืองด้วย และอยู่ในอำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานตามกฎหมายที่จะพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และผู้บังคับบัญชาจะพิจารณาทางวินัยทหารในด้านการปกครอง ส่วนการไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ ซึ่งหมายถึงการที่ทางราชการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการปฏิบัติให้ประชาชน ซึ่งรวมถึงทหารปฏิบัติได้ แต่ผู้กระทำผิดที่เป็นทหารไม่ปฏิบัติตาม อันเนื่องมาจากการจงใจ หรือบกพร่องจากการไม่รู้ก็ตาม สำหรับการกระทำผิดวินัยในเรื่องขาดหนีราชการ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะของฝ่ายทหารที่เป็นทั้งความผิดทางวินัยทหาร และเป็นความผิดทางอาญาทหารด้วย โดยเรื่องการกระทำผิดวินัยที่กล่าวมานี้ หน่วยหรือผู้บังคับบัญชาต้องทำการสอบสวนข้อเท็จจริงให้ได้ความแน่ชัดว่ากำลังพลที่เกี่ยวข้องได้กระทำความผิดจริง ก่อนที่จะพิจารณาลงทัณฑ์ทางวินัย รวมถึงการพิจารณาดำเนินการทางปกครองด้วย

การแบ่งส่วนราชการและหน้าที่

กรมกำลังพลทหารบก แบ่งส่วนราชการออกเป็น 9 กอง ดังนี้

1. กองธุรการ มีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวกับ การสารบรรณ การธุรการกำลังพล และการบริการสำนักงาน

2. กองการเตรียมผล มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการประสานงานและกำกับกรในเรืองการเตรียมกำลังพล การทำแผนกำลังพล การฝึกศึกษาด้านกำลังพล การจัดหา กำลังพลทุกประเภท ตลอดจนกิจการกำลังสำรอง

3. กองจัดการ มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการ ประสานงานและกำกับกร ในเรืองการจัดการกำลังพลอันเกี่ยวกับการบรรจุ แต่งตั้ง เลื่อน ลด ปลด ย้าย โอน เปลี่ยนเหล่า การออกจากราชการ การพักราชการ การควบคุมกำลังพลประจำการ ทั้งปริมาณและคุณภาพ การทำเนียบ ตลอดจนดำเนินกรรมวิธีข้อมูลกำลังพลด้วยเครื่องจักรคำนวณ

4. กองการปกครอง มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการประสานงานและกำกับกรในเรืองการปกครองบังคับบัญชา และรักษาระเบียบวินัย การพิจารณาความผิด การสารวัตรทหาร การคุมขัง การเชลยศึก การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ การสวัสดิการ การบำเหน็จความชอบ การบำรุงขวัญและการบริการสิทธิกำลังพล ตลอดจนระเบียบแบบธรรมเนียม กำลังพลพิธีการต่าง ๆ และงานพิเศษอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

5. กองโครงการและงบประมาณ มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการประสานงาน และกำกับกรในเรือง การกำหนดความต้องการ การบริหารและควบคุมงบประมาณการกำลังพล รวมทั้งการตรวจสอบและกำกับกรในเรือง การจัดทำงบประมาณ การกำลังพลตามโครงการใน ส่วนที่เกี่ยวข้อง

6. กองวิเคราะห์และประเมินค่า มีหน้าที่วางแผน อำนวยการ ประสานงานและดำเนินการสำรวจ วิเคราะห์ ประเมินค่าและพัฒนากิจการกำลังพลทั้งปวงของกองทัพก เสนอแนะการ กำหนดกำลัง ตลอดจนดำเนินการเกี่ยวกับการสถิติกำลังพล

7. กองบริการกำลังพล มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการประสานงานและกำกับกรในเรืองสวัสดิการ ขวัญ และการบริการกำลังพลอื่น ๆ อาทิ ปัญหาสุขภาพอนามัย ยาเสพติด

8. กองสารสนเทศ มีหน้าที่ วางแผน อำนวยการ ประสานงาน กำกับดูแลและดำเนินการ ในเรืองของการดำเนินการระบบสารสนเทศด้านกำลังพลของกองทัพก

9. กองการศึกษา มีหน้าที่เสนอนโยบาย วางแผน อำนวยการประสานงานและกำกับกร ในเรืองงานด้านการศึกษา การบริหารจัดการกำลังพล

การแบ่งประเภทกำลังพล

กำลังพลในกองทัพกอาจแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ข้าราชการทหารประจำการ ข้าราชการ กลาโหมพลเรือน ลูกจ้าง และ พลทหารกองประจำการ ดังมีรายละเอียดดังนี้

ข้าราชการทหารประจำการ หมายถึง บุคคลที่บรรจุเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. นายทหารสัญญาบัตรประจำการ หมายถึง บุคคลที่บรรจุในตำแหน่งอัตราสัญญาบัตร และได้รับการแต่งตั้งยศเป็นนายทหารสัญญาบัตร

2. นายทหารประทวนประจำการ หมายถึง บุคคลที่บรรจุในตำแหน่งอัตราต่ำกว่าสัญญาบัตรและมียศทหาร

3. พลทหารประจำการ หมายถึง บุคคลที่บรรจุในอัตราทหาร ตำแหน่งพลอาสาสมัคร
ข้าราชการกลาโหมพลเรือน หมายถึง บุคคลที่บรรจุเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหม โดยบรรจุในอัตราทหาร แต่ไม่สามารถแต่งตั้งยศได้ เพราะคุณสมบัติไม่ครบถ้วน มีทั้งประเภทชั้นสัญญาบัตร และต่ำกว่าสัญญาบัตร

ลูกจ้าง คือ ผู้รับจ้างทำงานโดยรับค่าจ้างจากงบประมาณประเภทอื่นที่มีใช้ประเภทเงินเดือน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ลูกจ้างชั่วคราว คือ ผู้รับจ้างทำงานตามเงื่อนไข และตามความต้องการของหน่วย ซึ่งหน่วยงานขออนุมัติจ้างเฉพาะครั้งคราว กำหนดเวลาจ้างไม่เกิน 1 ปี เมื่อครบ 1 ปีแล้ว หากหน่วยมีความจำเป็นต้องจ้างต่อไปอีก ต้องรายงานขออนุมัติจ้างต่อได้ครั้งละไม่เกิน 1 ปี

2. ลูกจ้างประจำ คือ ผู้ที่รับจ้างทำงานในตำแหน่งหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในอัตราเป็นการประจำ และได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน

พลทหารกองประจำการ หมายถึง สิบตรีกองประจำการด้วย คือ ทหารกองเกินซึ่งมีอายุครบ 21 ปีบริบูรณ์ ได้เข้ารับการตรวจเลือก และถูกกำหนดตัวเข้ารับราชการทหารกองประจำการตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด (ปัจจุบันหมายถึง ผู้ที่ ทบ.รับสมัครทหารกองเกินอายุ 18-20 ปีที่ร้องขอเข้าเป็นทหารกองประจำการด้วยโดยเริ่มตั้งแต่ เม.ย. 44 เป็นต้นไป และรับเฉพาะผลัดที่ 1)

หมายเหตุ: ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 รัฐบาลได้กำหนดให้มี "พนักงานราชการ" เพื่อทดแทนลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว

การกระทำผิดวินัยของทหาร

กระบวนการยุติธรรมทางทหาร

คำว่า “กระบวนการยุติธรรมทางทหาร” คือ วิธีการที่รัฐให้ความยุติธรรมแก่พลเมืองผู้มีอรรถคดีโดยผ่านองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ตั้งแต่เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ทนายความ ศาลและราชทัณฑ์ เป็นวิธีการที่รัฐใช้เครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองให้ประชากรในชาติดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข เป็นหลักประกันว่ารัฐจะให้ความคุ้มครองแก่

ประชาชนผู้สุจริตโดยเสมอภาคกันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านจิตวิทยา อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองพัฒนาต่อไปอย่างราบรื่นตามวัตถุประสงค์ของชาติ กระบวนการยุติธรรมทหารก็เช่นเดียวกัน เป็นวิธีการที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งผู้มีอำนาจปกครองสูงสุดของชาติ บ้านเมืองตั้งแต่สมัยโบราณมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองบังคับบัญชาของกำลังของตนให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดี และเลือกอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่พลเมืองในชาติด้วย ซึ่งได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมแก่กาลสมัยเรื่อยมาเป็นลำดับจนกระทั่งเป็นรูปร่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

การร้องทุกข์และกล่าวโทษ

การร้องทุกข์และกล่าวโทษเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทหาร คำว่า “ร้องทุกข์” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ และคำว่า “กล่าวโทษ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8) หมายความว่า การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลผู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจว่ามีบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารได้กระทำความผิดขึ้น พนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนส่งสำนวนให้อัยการทหารที่มีเขตอำนาจดำเนินการยื่นฟ้องต่อศาลทหารต่อไป สำหรับคดีอาญาแผ่นดินที่เอกชนมิใช่ผู้เสียหาย เช่น คดีความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก รัฐจะเป็นผู้เสียหาย เจ้าพนักงานของรัฐจะกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แล้วพนักงานสอบสวนจึงจะทำการสอบสวนดำเนินคดีอาญาต่อไป

การสอบสวนคดีอาญา (กรณีทหารเป็นผู้ต้องหา) โดยพนักงานสอบสวน

ในกรณีที่ทหารเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้บังคับบัญชาของทหารผู้นั้นทราบแล้วดำเนินการสอบสวนไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้แจ้งสิทธิต่อผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญให้ผู้ต้องหาทราบดังนี้

1. สิทธิที่จะขอประกันตัวตาม มาตรา 239
2. สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว ในกรณีถูกควบคุมและคุมขังตาม มาตรา 239
3. สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร ในกรณีถูกควบคุมหรือคุมขังตามมาตรา 239
4. สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรมตามมาตรา 241

5. สิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เช่น นายทหารพระธรรมนูญหรือนายทหารชั้นสัญญาบัตรเข้าฟังการสอบปากคำของตนได้ตามมาตรา 241

6. สิทธิที่จะตรวจคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตนตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้วตามมาตรา 241

7. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายตาม มาตรา 242

8. สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันจะทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาตามมาตรา 243

9. สิทธิที่จะได้รับการเตือนว่าถ้อยคำซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญหลอกลวง คุกคามาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ตาม มาตรา 243

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าทหารผู้ต้องหาได้กระทำผิดหรือจะกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหารหรือกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร ผู้บังคับบัญชาของทหารผู้ต้องหาอาจส่งนายทหารพระธรรมนูญ หรือนายทหารชั้นสัญญาบัตรอื่นใด เข้าฟังการสอบปากคำทหารผู้ต้องหาก็ได้

ถ้าทหารผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวงให้การรับสารภาพตลอดข้อหาให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง โดยแจ้งให้ฝ่ายทหารทราบการจับกุมและการฟ้องคดีด้วย

คดีอาญาที่ทหารต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารหรือไม่ก็ตามและทหารผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบได้ให้พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบตามอำนาจหน้าที่ ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้เปรียบเทียบก็ให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการหรืออัยการทหารเพื่อดำเนินการต่อไป

การดำเนินคดีชั้นอัยการทหาร

1. เมื่อฝ่ายทหารที่ทำการสอบสวนเอง หรือพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนจนถึงปิดสำนวนการสอบสวนแล้ว จะส่งสำนวนการสอบสวนให้กับอัยการทหารที่อยู่ในเขตอำนาจซึ่งปฏิบัติงาน ณ กองบังคับการจังหวัดทหารบก หรือกองบัญชาการมณฑลทหารบก หรือที่สำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม เพื่อดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจศาลทหารต่อไป สำหรับอัยการทหารในแต่ละแห่งจะมีเขตพื้นที่ตามเขตอำนาจของศาลจังหวัดทหาร

หรือศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพ หรือศาลประจำหน่วยทหาร หรือศาลอาญาศึก คือ อัยการทหารประจำ ณ ศาลทหารแห่งใด ก็มีเขตพื้นที่เกาะติดอยู่กับเขตอำนาจของศาลทหารแห่งนั้น ปัจจุบันมีอัยการทหารประจำอยู่ ณ ศาลทหารต่าง ๆ รวม 24 แห่ง

2. สำหรับการดำเนินคดีในศาลประจำหน่วยทหารหรือศาลอาญาศึก จะมีอัยการทหารที่ประจำอยู่ ณ ศาลแห่งนั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินคดี ส่วนหลักเกณฑ์การตั้งศาลประจำหน่วยทหาร หรือศาลอาญาศึกจะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล

3. การดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์-ฎีกาในเขตอำนาจศาลทหารกรุงเทพ จะมีอัยการฝ่ายอุทธรณ์และฎีกา สังกัดสำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนูญ เป็นผู้ดำเนินคดี สำหรับส่วนภูมิภาค ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการทหารที่ประจำอยู่ ณ ศาลจังหวัดทหาร หรือศาลมณฑลทหาร เป็นผู้ดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

4. ในการพิจารณาคดีชั้นอัยการทหารทุกแห่ง อัยการทหารจะปฏิบัติตามระเบียบราชการอัยการทหาร พ.ศ. 2501 ที่แก้ไขแล้ว ซึ่งเจ้ากรมพระธรรมนูญเป็นผู้วางระเบียบไว้ โดยอนุมัติของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 5 เป็นหลักในการพิจารณาดำเนินการ และระเบียบดังกล่าวถือเป็น วิธีพิจารณาของทหารส่วนหนึ่ง มีรายละเอียดสำคัญ ๆ ในเรื่องการรับสำนวนการสอบสวนในหน้าที่อัยการศาลทหารกรุงเทพ และในหน้าที่อัยการทหารแห่งอื่น การตรวจสำนวน การสอบสวนเพิ่มเติม การรายงานการคดี การสั่งคดี ไม่ฟ้องศาลทหารแห่งอื่น หรือการโอนคดี การปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว การยื่นฟ้อง การถอนฟ้อง การอุทธรณ์ การถอนอุทธรณ์ การถอนฎีกา หน้าที่อัยการทหารระหว่างพิจารณา การเสนอคำพิพากษา การอุทธรณ์-ฎีกา การยึดทรัพย์จำเลย การจำหน่ายคดีชั้นอัยการ การสั่งคดี เป็นต้น

5. ในเรื่องการสั่งคดีซึ่งเป็นหัวใจในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการทหารนั้นตามระเบียบราชการอัยการทหาร พ.ศ. 2501 ข้อ 10 กำหนดวิธีดำเนินการไม่เหมือนกับการสั่งคดีของพนักงานอัยการที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสั่งคดีของอัยการทหารมีขั้นตอน คือ

- ในหน้าที่อัยการศาลทหารกรุงเทพ อัยการจะเสนอรายงานการคดีต่อหัวหน้าอัยการทหารเป็นผู้พิจารณาสั่งคดี และหัวหน้าอัยการทหารจะสั่งคดี เช่น สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง จำหน่ายคดี เป็นต้น ในกรณีนี้ที่หัวหน้าอัยการทหารสั่งคดีแย่งความเห็นของอัยการศาลทหารกรุงเทพ กรณีเช่นนี้จะต้องส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังเจ้ากรมพระธรรมนูญเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้องก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของอัยการศาลทหารกรุงเทพ หรือหัวหน้าอัยการทหารไปก่อนคำว่า “หัวหน้าอัยการทหาร” เป็นตำแหน่งที่บังคับบัญชาอัยการศาลทหารกรุงเทพ โดยสังกัดสำนักงานอัยการทหาร กรมพระธรรมนูญ

- ในหน้าที่อัยการศาลจังหวัดทหารบก หรืออัยการศาลมณฑลทหารบกอื่น ๆ อัยการทหารที่ประจำศาลทหารแห่งนั้น ๆ จะเป็นผู้เสนอรายงานการคดีต่อผู้บังคับการจังหวัดทหารบกหรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบก แล้วแต่กรณี ซึ่งเป็นผู้บังคับของอัยการทหารแห่งนั้น ๆ เป็นผู้สั่งคดี และในกรณีที่ผู้บังคับการจังหวัดทหารบกหรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบกสั่งคดีแย้งความเห็นของอัยการทหาร กรณีเช่นนี้ก็ต่อส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังเจ้ากรมพระธรรมนูญเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความหรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง ก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของอัยการทหารแห่งนั้น หรือตามความเห็นของผู้บังคับการจังหวัดทหารบกหรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบกแห่งนั้น แล้วแต่กรณีไปก่อน

- สำหรับอัยการศาลประจำหน่วยทหารหรืออัยการศาลอาญาศึก การสั่งคดีคงเป็นไปเช่นเดียวกับการสั่งคดีของอัยการศาลจังหวัดทหารบก หรืออัยการศาลมณฑลทหารบก คือผู้บังคับบัญชาของอัยการประจำหน่วยทหาร หรือผู้บังคับบัญชาของอัยการศาลอาญาศึกเป็นผู้มีอำนาจสั่งคดี นอกจากนั้นในเรื่องการสั่งคดีแย้งความเห็น หรือการต้องรีบฟ้องเพราะเหตุคดีจะขาดอายุความก็ปฏิบัติเช่นเดียวกันทุกประการ

- โดยปกติทหารที่กระทำผิดทางอาญาจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหาร แต่ถ้าจะดำเนินคดีในศาลทหารทุกเรื่อง ผู้บังคับบัญชาทหารก็จะมีเพียงอำนาจลงทัณฑ์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 โดยเฉพาะเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นการเพียงพอในการปกครองบังคับบัญชาทหารจำนวนมาก ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาทหารเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทหารด้วย โดยให้มีอำนาจให้คุณและโทษในทางปกครองได้อย่างกว้างขวาง สามารถเลือกใช้หลักนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์ได้ตามความเหมาะสมในความผิดอาญาบางประเภท เช่น ความผิดที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 8 (ความผิดฐานเป็นยามรักษาการหลับในหน้าที่ ละทิ้งหน้าที่ ขัดคำสั่ง หนีราชการ ฯลฯ) และความผิดลหุโทษ ตลอดจนความผิดที่เปรียบเทียบได้ตามกฎหมายซึ่งความผิดประเภทดังกล่าวนี้ กฎหมายบัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาทหาร มีอำนาจลงทัณฑ์ได้หากพิจารณาเห็นว่าความผิดนั้นเป็นการเล็กน้อยไม่สำคัญ ก็ให้ถือเป็นความผิดต่อวินัยทหาร แต่ต้องผ่านการวินิจฉัยชี้ขาดของผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการ (ผู้บังคับการจังหวัดทหารบก, ผู้บัญชาการมณฑลทหารบก, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) ซึ่งเป็นอำนาจถ่วงดุลย์อีกชั้นหนึ่งเสียก่อน การสั่งคดีของผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการในคดีบางประเภทดังกล่าวนี้หากมีความเห็นแย้งกับอัยการทหารก็ไม่ต่อส่งสำนวนพร้อมความเห็นที่แย้งกันไปยังเจ้ากรมพระธรรมนูญเพื่อชี้ขาด เพราะอำนาจการสั่งคดีตาม มาตรา 8 และมาตรา 9 ของประมวลกฎหมายอาญาทหารเป็นอำนาจเด็ดขาดของผู้บังคับบัญชาทหาร ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติรองรับไว้แล้ว

- หลักนิยมในทางทหาร ถือว่าผู้บังคับบัญชาทหารกับทหารจะต้องอยู่เคียงข้างกันเสมอ แม้ในเรื่องการสั่งคดีของอัยการทหารก็กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาทหารเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ รับทราบด้วยทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทหาร วิธีการสั่งคดีของอัยการทหารจึงอยู่ในระบบถ่วงดุลเป็นอย่างดี เมื่อผู้บังคับบัญชาทหารที่มีอำนาจสั่งคดีมีความเห็นแย้งกับความเห็นของอัยการทหาร ก็ยังมีฝ่ายทหารที่เป็นกลางคือเจ้ากรมพระธรรมนูญเป็นผู้ชี้ขาด ซึ่งการชี้ขาดของเจ้ากรมพระธรรมนูญนั้นไม่ว่าจะเป็นประการใดก็ต้องถือเป็นยุติและถึงที่สุด ยกเว้นในกรณีการสั่งคดีตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร มาตรา 8 และมาตรา 9 เท่านั้นที่ยุติและถึงที่สุดโดยไม่ต้องให้เจ้ากรมพระธรรมนูญชี้ขาด

กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลทหาร

เขตพื้นที่ทางทหารกับเขตอำนาจศาลทหาร

ในทางทหารแบ่งเขตพื้นที่ออกเป็นจังหวัดทหารบก (จทบ.) 24 จังหวัดทหารบก และแบ่งออกเป็นมณฑลทหารบก (มทบ.) 7 มณฑลทหารบก โดยรวมจังหวัดฝ่ายปกครองทางพลเรือนหลายจังหวัดเป็น 1 จังหวัดทหารบก และรวมหลายจังหวัดทหารบกเป็น 1 มณฑลทหารบก เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดลำพูน รวมกันเป็นจังหวัดทหารบกเชียงใหม่ (จทบ.ช.ม.) จังหวัดทหารบกเชียงใหม่ และจังหวัดทหารบกเชียงราย รวมเป็นมณฑลทหารบกที่ 33 (มทบ.33) จังหวัดทหารบกและมณฑลทหารบกมีหน้าที่ในการคดีการศาลทหาร จึงต้องมีศาลจังหวัดทหารบก (ศาล จทบ.) และศาลมณฑลทหารบก (ศาล มทบ.) ในแต่ละจังหวัดทหารบกและมณฑลทหารบกเว้นเฉพาะบางแห่ง

เขตพื้นที่ทางทหารกับเขตอำนาจศาลทหารไม่เหมือนกัน เขตพื้นที่ทหารย่อมเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2533) ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 มาตรา 18 และมาตรา 25 ส่วนเขตอำนาจศาลทหารก็เป็นไปตาม พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหาร และศาลมณฑลทหาร พ.ศ. 2533

ระบบศาลทหาร

ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ศาลทหารแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ทำนองเดียวกับศาลยุติธรรมของพลเรือน คือ

1. ศาลทหารชั้นต้น เทียบได้กับศาลชั้นต้นของพลเรือนมีอยู่ 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ศาลจังหวัดทหาร ซึ่งมีลักษณะคล้ายศาลแขวงของพลเรือน ศาลทหารประเภทนี้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาน้อยกว่าศาลทหารชั้นต้นประเภทอื่น ๆ

เขตอำนาจศาลจังหวัดทหาร (เขตพื้นที่) เป็นไปตามเขตพื้นที่ของจังหวัดทหารนั้น ๆ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2533) ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการ

กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503, พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร พ.ศ. 2533 โดยแต่ละจังหวัดทหารมีเขตพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดฝ่ายปกครองหลายจังหวัด เช่นจังหวัดทหารบกปัตตานี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดยะลา ดังนี้ ศาลจังหวัดทหารบกปัตตานีจึงมีเขตอำนาจครอบคลุมทั้ง 3 จังหวัด ดังกล่าว หากการกระทำผิดเกิดขึ้นในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง ก็ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลจังหวัดทหารบกปัตตานี (จทบ.ป.น.)

อำนาจพิพากษาคดีของศาลจังหวัดทหาร ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิจารณาคดี (กระบวนการพิจารณาดังแต่รับฟ้อง ถามคำให้การจำเลย สืบพยานโจทก์-จำเลยจนเสร็จการพิจารณา) ได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นสัญญาบัตรเท่านั้น ที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิจารณา โดยจะต้องนำไปดำเนินคดีในศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพแล้วแต่กรณี

อำนาจพิพากษาคดีของศาลจังหวัดทหาร ศาลจังหวัดทหารมีอำนาจพิพากษาคดีได้เฉพาะคดีดังต่อไปนี้

- คดีที่กฎหมายมิได้กำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้
- คดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับ (อย่างต่ำ) ไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้

อย่างไรก็ตามคดีดังกล่าวเมื่อพิจารณาเสร็จแล้วศาลจังหวัดทหารจะมีอำนาจพิพากษาได้ก็ต่อเมื่อศาลจังหวัดทหารจะมีอำนาจพิพากษาได้ก็ต่อเมื่อศาลจังหวัดทหารเห็นควรยกฟ้องโจทก์ หรือเห็นควรลงโทษจำเลยแต่ละกระทงจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้เท่านั้นจึงจะพิพากษาไปตามความเห็นเช่นนั้นได้ หากศาลจังหวัดทหารพิจารณาแล้วเห็นว่า ควรจำคุกจำเลยกระทงใดกระทงหนึ่งเกินกว่า 1 ปี หรือปรับกระทงใดกระทงหนึ่งเกินกว่า 2,000 บาท แม้แต่กระทงเดียว ศาลจังหวัดทหารก็ไม่มีอำนาจพิพากษา ต้องทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพ แล้วแต่กรณีเพื่อพิพากษาต่อไป

ประเภทที่ 2 ศาลมณฑลทหาร มีลักษณะคล้ายศาลจังหวัดของพลเรือนมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีมากกว่าศาลจังหวัดทหาร

เขตอำนาจศาลมณฑลทหาร ศาลมณฑลทหารมีเขตอำนาจตลอดท้องที่ตามที่กฎกระทรวง ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2533) ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 และพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร พ.ศ. 2533 บัญญัติไว้ เช่น ศาลมณฑลทหารบกที่ 12 มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบกปราจีนบุรี (พื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก) และจังหวัดทหารบกฉะเชิงเทรา

หากการกระทำผิดเกิดขึ้นในจังหวัดปราจีนบุรีหรือจังหวัดนครนายก ก็ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลมณฑลทหารบกที่ 12 สำหรับศาลจังหวัดทหารบกฉะเชิงเทรา ซึ่งมีเขตอำนาจตลอดท้องที่ จังหวัดฉะเชิงเทราเพียงจังหวัดเดียว ปัจจุบันยังไม่ได้มีการจัดตั้งอัตราอัยการทหาร หากมีการกระทำผิดในเขตท้องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ก็ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องยังศาลมณฑลทหารบกที่ 12 ซึ่งมีเขตอำนาจคลุมถึงเขตอำนาจของศาลจังหวัดทหารบกฉะเชิงเทราด้วย

อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลมณฑลทหาร ศาลมณฑลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมาย ลงโทษได้แม้โทษประหารชีวิตแต่คดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่า ศาลมณฑลทหารไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต้องนำไปดำเนินคดียังศาลทหารกรุงเทพ นอกจากศาลมณฑลทหารจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวแล้ว ศาลมณฑลทหารยังมีอำนาจพิพากษาคดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษาและทำความเข้าใจส่งสำนวนมาให้ศาลมณฑลทหารพิพากษาด้วย

ประเภทที่ 3 ศาลทหารกรุงเทพ มีลักษณะคล้ายศาลอาญาของพลเรือนมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีมากกว่าศาลทหารชั้นต้นประเภทอื่น ๆ ตั้งอยู่ที่กรมพระธรรมมัญญูกระทรวงกลาโหม ศาลทหารกรุงเทพมีเขตอำนาจไม่จำกัดพื้นที่ แต่โดยปกติถ้าการกระทำผิดเกิดขึ้นในท้องถิ่นที่มีศาลทหาร ก็พิจารณาพิพากษาในศาลทหารท้องถิ่นนั้น

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารกรุงเทพ แยกได้เป็น

- ความผิดที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ศาลทหารกรุงเทพมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้เช่นเดียวกับศาลมณฑลทหาร กับยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่จำเลยมียศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่าได้ด้วย
- ความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ประมวลกฎหมายอาญาทหารมาตรา 5 ตรี บัญญัติว่า

บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารผู้ใดกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นนอกราชอาณาจักรจะต้องรับโทษในราชอาณาจักร ในกรณีที่มีใช้ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ถ้าได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก แต่ถ้าผู้นั้นยังไม่พ้นโทษ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้

และเนื่องจากศาลทหารกรุงเทพมีเขตอำนาจไม่จำกัดพื้นที่ ดังนั้น การกระทำผิดนอกราชอาณาจักรของบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร จึงต้องฟ้องที่ศาลทหารกรุงเทพเท่านั้น ศาลจังหวัดทหารและศาลมณฑลทหาร ซึ่งมีเขตอำนาจจำกัดด้วยพื้นที่ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวได้ ซึ่งต่างกับบุคคลพลเรือนที่กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (2) บัญญัติให้ชำระคดีนั้นที่ศาลอาญา ถ้าการสอบสวนได้กระทำลงในท้องที่หนึ่งซึ่งอยู่ในเขตของศาลใด ให้ชำระที่ศาลนั้นได้ด้วย

ประเภทที่ 4 ศาลประจำหน่วยทหาร มีลักษณะพิเศษไม่อาจเทียบกับศาลพลเรือนใดได้ จะมีขึ้นต่อเมื่อหน่วยทหารปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักรหรือกำลังเดินทางเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักรและมีกำลังทหารไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน จะตั้งศาลประจำหน่วยทหารนั้นก็ได้ สำหรับกำลังทหารกองทัพใดมีจำนวนเท่าใดจึงจะถือว่าไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพันนั้น กระทรวงกลาโหมได้กำหนดกำลังทหารที่ถือว่าไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน เพื่อการตั้งศาลประจำหน่วยทหารไว้แล้ว โดยข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการกำหนดกำลังทหารเพื่อการตั้งศาลประจำหน่วยทหาร พ.ศ. 2499

ศาลประจำหน่วยทหารเป็นศาลที่ประจำอยู่กับหน่วยทหาร กล่าวคือ หน่วยทหารไปปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ใด ศาลก็ตั้งอยู่กับหน่วยทหาร ณ ที่นั้น เขตอำนาจศาลประจำหน่วยทหาร แบ่งได้เป็น

- เขตอำนาจเหนือบุคคล หมายความว่า ศาลประจำหน่วยทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เฉพาะผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นบุคคลที่สังกัดหน่วยทหารนั้น ๆ เท่านั้น ไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารอื่น ๆ ที่กระทำความผิดในเขตพื้นที่ของศาลประจำหน่วยทหาร เหมือนกับศาลทหารอื่น ๆ
- เขตอำนาจไม่จำกัดพื้นที่ เขตอำนาจศาลประจำหน่วยทหารไม่จำกัดพื้นที่ กล่าวคือ เมื่อบุคคลที่สังกัดหน่วยทหารนั้นกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะอยู่ในเขตพื้นที่ใดในราชอาณาจักรหรือนอกราชอาณาจักรที่ศาลประจำหน่วยทหารนั้นตั้งอยู่แล้ว บุคคลนั้นจะต้องอยู่ในอำนาจของศาลประจำหน่วยทหารนั้น โดยไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารแห่งอื่น

สรุปได้ว่า ศาลประจำหน่วยทหารต่างกับศาลทหารชั้นต้นอื่น ๆ ในข้อที่ไม่คำนึงถึงว่าการกระทำความผิดจะเกิดขึ้นในพื้นที่ใด แต่คำนึงถึงว่าบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่สังกัดหน่วยทหารนั้นหรือไม่ ถ้าเป็นผู้ที่สังกัดหน่วยทหารนั้น ศาลประจำหน่วยทหารก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ศาลประเภทนี้อยู่นอกราชอาณาจักร

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลประจำหน่วยทหาร ศาลประจำหน่วยทหารมีอำนาจเท่ากับศาลมณฑลทหาร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกกฎหมาย แต่คดีที่จำเลยมี

ยศทหารชั้นนายพลหรือเทียบเท่าต้องนำไปดำเนินคดีที่ศาลทหารกรุงเทพ ศาลประจำหน่วยทหาร เป็นศาลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 แต่กระทั่งในปัจจุบันยังไม่เคยมีการจัดตั้งศาลประจำหน่วยทหารขึ้นในหน่วยใดเลย

2. ศาลทหารกลาง เทียบได้กับศาลอุทธรณ์ของพลเรือนเป็นศาลทหารชั้นอุทธรณ์ มีศาลเดียว ปัจจุบันตั้งอยู่ที่กรมพระธรรมนุญ อาคารสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม แจ้งวัฒนะ ชั้น 8 มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น

3. ศาลทหารสูงสุด เทียบได้กับศาลฎีกาของพลเรือน เป็นศาลทหารชั้นฎีกา มีศาลเดียว ตั้งอยู่ที่กรมพระธรรมนุญ กระทรวงกลาโหม มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง คดีที่ศาลทหารสูงสุดได้พิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง คดีที่ศาลทหารสูงสุดได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วเป็นอันถึงที่สุด

4. ศาลอาญาศึก นอกจากศาลทหาร 3 ชั้นดังกล่าวแล้ว ยังมีศาลทหารอีกประเภทหนึ่ง คือ ศาลอาญาศึก ซึ่งจะมีขึ้นได้ในเวลาที่มีการรบ การสงคราม หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก และเมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณ ศาลอาญาศึกมีเขตอำนาจเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยทหารนั้น ๆ กล่าวคือหน่วยทหารที่อยู่ในยุทธบริเวณนั้น มีเขตอำนาจหน้าที่ครอบคลุมพื้นที่เพียงใดก็แล้วแต่ผู้บังคับบัญชาของหน่วยทหารนั้น ๆ จะได้ประกาศกำหนดขึ้น ทั้งนี้แล้วแต่ความจำเป็นในการยุทธของหน่วยทหารนั้น ๆ หากหน่วยทหารนั้น ๆ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งศาลอาญาศึกได้แต่งตั้งศาลอาญาศึกขึ้น เขตอำนาจศาลอาญาศึกดังกล่าว ก็มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดตัวบุคคล จึงไม่ต้องคำนึงว่าจะมียศทหารชั้นใด ทั้งไม่ต้องคำนึงว่าสังกัดหน่วยกรมกองใดด้วย ฉะนั้นไม่ว่า ทหาร ตำรวจ หรือพลเรือน จะกระทำผิดคดีอาญาใดภายในอำนาจศาลอาญาศึกแล้วศาลอาญาศึกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ทั้งสิ้น เว้นแต่ศาลอาญาศึกในต่างประเทศ อาจมีข้อตกลงกันระหว่างรัฐให้ศาลอาญาศึกมีอำนาจเหนือตัวบุคคลได้เพียงใด

คดีอาญาที่ฝ่ายทหารมีอำนาจสอบสวน

ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 มาตรา 47 และมาตรา 48 ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยอัยการทหาร พ.ศ. 2499 ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยนายทหารพระธรรมนูญ พ.ศ. 2499 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานกรณีทหารถูกหาว่ากระทำความผิดอาญา พ.ศ. 2544 ในส่วนการสอบสวนคดีอาญาของฝ่ายทหารสรุปได้ว่า

1. นายทหารพระธรรมนูญหรืออัยการทหาร มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา แต่ถ้ามีเหตุอันสมควร ผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้นายทหารชั้นสัญญาบัตรทำการสอบสวนก็ได้ ทั้งนี้ไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการสอบสวนให้ถือว่าเป็นการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เพื่อประโยชน์แก่การสอบสวน ผู้ที่มีหน้าที่ทำการสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งสิ่งใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้ อัยการทหารมีอำนาจทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือจะสั่งให้ผู้มีหน้าที่สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ด้วย

2. การสอบสวนคดีอาญาโดยอัยการทหาร หรือนายทหารพระธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารอื่น ๆ ตามกฎหมายและคำสั่งของผู้บังคับบัญชานั้น มีลักษณะการสอบสวนในความผิดทางปกครอง ซึ่งทหารจะต้องรับทัณฑ์ทางวินัยปะปนอยู่ด้วย ในวงทหารนั้นย่อมมีความมุ่งหมายอยู่ที่การบังคับบัญชาให้ทหารอยู่ในระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด ความผิดของทหารมีหลายสถานมากกว่าพลเรือนธรรมดา การดำเนินคดีในกรณีที่ทหารทำการสอบสวน แม้รูปคดีมีหลักฐานไม่พอส่งฟ้องในความผิดอาญาที่สอบสวนก็ดี ถ้าการกระทำของทหารที่ตกเป็นผู้ต้องหา นั้น ปรากฏในทางการสอบสวนว่าเป็นการเสื่อมเสียวินัย แม้คดีอาญาจะส่งไม่ฟ้องทหารผู้ต้องหา ก็ต้องรับทัณฑ์ทางวินัยที่ปรากฏขึ้นจากการสอบสวนด้วย ยิ่งกว่านั้นหากปรากฏหลักฐานในทางการสอบสวนว่าทหารผู้อื่นที่เกี่ยวข้องในสำนวนการสอบสวนนั้น ประพฤติตนผิดวินัยทหารก็ดี แม้มิได้เป็นทหารผู้ต้องหาที่ถูกสอบสวน ผู้บังคับบัญชาของทหารที่ประพฤตินั้นก็อาศัยพยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวนการสอบสวน พิจารณาลงทัณฑ์ทางวินัยทหารผู้นั้นได้ด้วย การสอบสวนคดีอาญาของฝ่ายทหารจึงมิได้มุ่งเฉพาะแต่ความผิดทางอาญาต่อตัวทหารผู้ต้องหาเป็นสำคัญแต่ฝ่ายเดียว ฉะนั้น การสอบสวนที่ผู้บังคับบัญชาทหารจัดให้มีขึ้น จึงอาจใช้ในการลงทัณฑ์ทางวินัย ตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารก็ได้ หรือจะใช้เพื่อดำเนินการฟ้องร้องในทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารก็ได้ ดังนั้นผู้บังคับบัญชาทหารย่อมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการสอบสวนด้วย เพื่อผลในด้านการปกครองบังคับบัญชาทหารโดยทั่วไป

ทหารเป็นพลเมืองของประเทศและอยู่ในบังคับของกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองเหมือนบุคคลพลเรือน แต่ทหารมีหน้าที่ที่จะต้องใช้กำลังอาวุธป้องกันราชอาณาจักร การที่จะให้ทหารมีสมรรถภาพพร้อมรบในยามปกติ และมีสมรรถภาพในการรบต่อสู้ศัตรูของประเทศชาตินั้น ทหารจะต้องอยู่ในวินัย มีขวัญดี เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ถ้าทหารเสื่อมเสียวินัยแล้วสมรรถภาพของทหารก็จะเสื่อมโทรมจนอาจเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติได้ สิ่งผู้บังคับบัญชาหวงแหนมิให้ทหารเสื่อมเสียไปได้ ก็คือวินัยทหารนั่นเอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา

64 บัญญัติว่า “บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และ พนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ” บทบัญญัตินี้ได้ยึดหลักการตามรัฐธรรมนูญเดิม ซึ่งรับรองอำนาจรัฐให้สามารถตรากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับวินัย เพื่อใช้บังคับกับบุคคลผู้เป็นทหารได้ เพื่อผลในการปกครองบังคับบัญชาทหารเป็นส่วนรวม ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าทหารนั้นต้องแบกภาระสองต่อ คือนอกจากจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไปแล้วยัง ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับวินัยอีกด้วย สิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้เป็นทหารจึง อาจถูกจำกัดได้ ถือได้ว่าเป็นบทยกเว้นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่การถูกจำกัดนี้จะ ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับวินัยเท่านั้น ดังนั้นหากกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับ วินัยของทหารมิได้บัญญัติจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้โดยเฉพาะแล้ว บุคคลทั่วไปมีสิทธิและเสรีภาพ ประการใด บุคคลผู้เป็นทหารก็ยังมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกัน

กระบวนการพิจารณาทางวินัยทหาร

ในกรณีมีการกล่าวหาหรือร้องเรียน หรือเป็นที่สงสัยว่าทหารผู้ใดกระทำความผิดวินัย กระบวนการพิจารณาทางวินัยทหารจึงจะเริ่มขึ้น โดยผู้บังคับบัญชาของทหารในขณะเกิดเหตุมีหน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่าเรื่องที่กล่าวหาหรือร้องเรียนหรือสงสัยนั้นมีมูลโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้วหรือไม่ ในกรณีที่มีมูลโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในขณะเกิดเหตุต้องดำเนินการทางวินัยกับทหารนั้นทันที แต่หากเป็นเพียงการกล่าวหาหรือร้องเรียน หรือเป็นที่สงสัยว่าทหารผู้นั้นกระทำความผิดวินัยโดยยังไม่มีพยานหลักฐาน ผู้บังคับบัญชาของทหารในขณะเกิดเหตุจะต้องรีบดำเนินการพิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าทหารผู้นั้นกระทำความผิดวินัย จึงจะยุติเรื่องได้ แต่หากเห็นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัย ก็ต้องดำเนินการทางวินัยกับทหารนั้นทันที

เหตุที่ให้ผู้บังคับบัญชาผู้มีอำนาจดำเนินการดังกล่าว ต้องเป็นผู้บังคับบัญชาในขณะเกิดเหตุเท่านั้น ก็คงเป็นไปตามหลักการเดียวกับผู้มีอำนาจสั่งสอบสวนคดีอาญาในอำนาจฝ่ายทหาร ต้องเป็นผู้บังคับบัญชาในขณะเกิดคดี หากปรากฏผลเป็นที่สุดว่าทหารผู้นั้นกระทำความผิดต่อวินัยทหาร ผู้บังคับบัญชาในขณะเกิดเหตุจะมีอำนาจสั่งใช้มาตรการบังคับทางวินัยทหารซึ่งได้แก่การลงทัณฑ์ทางวินัยทหารและการดำเนินการทางปกครองแก่ทหารผู้กระทำความผิดได้หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาว่า ขณะที่จะสั่งใช้มาตรการบังคับทางวินัยทหารนั้น ทหารผู้กระทำความผิดอยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของผู้ใด ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นก็มีอำนาจสั่งใช้มาตรการบังคับทางวินัยทหารแก่ทหารผู้กระทำความผิดผู้นั้นได้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการบังคับบัญชาทหารนั่นเอง

คำว่ามีมูล หมายความว่า พอมันหลักฐานอยู่บ้างก็เพียงพอที่จะชี้ได้แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานชัดเจน แม้หน้าที่ที่จะต้องพิจารณาว่าเรื่องที่กล่าวหาหรือร้องเรียนหรือสงสัยนั้นมีมูลหรือไม่เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้บังคับบัญชามีอำนาจแต่งตั้งบุคคลไปสืบสวนหาข้อเท็จจริงแล้วมารายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

กระบวนการพิจารณาทางวินัยมี 2 ขั้นตอน คือ

- 1) ก่อนการดำเนินการทางวินัย
- 2) ในชั้นดำเนินการทางวินัย

คำว่า “สืบสวนทางวินัย” และ “สอบสวนทางวินัย” นี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาทางวินัย แต่มีกรณีที่ใช้แตกต่างกันอยู่มาก

“สืบสวนทางวินัย” หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหาพยานหลักฐาน เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด

วิธีการสืบสวนทางวินัย ไม่มีกฎหมายหรือแบบธรรมเนียมของทหารใดกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ จึงอาจทำการสืบสวนโดยวิธีใดก็ได้และอาจทำได้โดยในทางลับไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหารู้ตัวหรือโดยให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่รู้ตัวก็ได้

ขั้นตอนต่าง ๆ เกี่ยวกับการสืบสวนทางวินัยในทางลับเพื่อหาข้อเท็จจริงว่ามีมูลที่จะดำเนินการทางวินัยหรือไม่ โดยยังไม่มีคำสั่งคณะกรรมการสอบสวนความผิดทางวินัย เป็นเพียงขั้นตอนการบริหารภายในของฝ่ายปกครองเท่านั้น มิใช่ขั้นตอนการทำคำสั่งทางปกครอง จึงไม่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ในการดำเนินการตามขั้นตอนสืบสวนในทางลับเพื่อหาข้อเท็จจริงนั้น หากผู้สืบสวนในทางลับได้กระทำละเมิดต่อข้าราชการผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลภายนอก หากความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำในหน้าที่และมีได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ส่วนคำว่า “สอบสวนทางวินัย” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลาย เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ หรือพิสูจน์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาให้ได้ความจริงและยุติธรรม เพื่อพิจารณาผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยจริงหรือไม่

การสอบสวนทางวินัยทหาร ไม่มีกฎหมายหรือแบบธรรมเนียมของทหารกำหนดให้ทำในลักษณะหรือรูปแบบหรือวิธีใด ซึ่งแตกต่างจากการสอบสวนคดีอาญาทหาร จะมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน เพราะฉะนั้น จะตั้งคณะกรรมการสอบสวนก็ได้ หรือผู้บังคับบัญชาจะสอบสวนเองก็ได้ หรือเพียงให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยวิธีใดก็ได้

“การสืบสวน” และ “การสอบสวน” จึงมีข้อที่เหมือนกันและแตกต่างกันดังนี้

1. ข้อที่เหมือนกัน การสืบสวนทางวินัยและการสอบสวนทางวินัย ไม่มีกฎหมายหรือแบบธรรมเนียมของทหารกำหนดรูปแบบไว้ว่าจะต้องทำอะไร

2. ข้อที่แตกต่างกัน การสืบสวนทางวินัยไม่มีการเสนอในเรื่องความผิดและไม่มีการเสนอมาตรการบังคับทางวินัยทหารที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด ส่วนการสอบสวนทางวินัยโดยหลักจะมีการเสนอในเรื่องความผิดและมีการเสนอมาตรการบังคับทางวินัยทหารแก่ผู้กระทำผิดด้วย

การสืบสวนทางวินัย และการสอบสวนทางวินัย มีได้ 2 กรณี คือ

1. ก่อนการดำเนินการทางวินัย การสืบสวนสอบสวนมีเพื่อพิจารณาว่ามีมูลที่จะดำเนินการทางวินัยต่อไปหรือไม่

2. ในขั้นการดำเนินการทางวินัย การสืบสวนสอบสวนมีเพื่อพิจารณาให้ได้ข้อเท็จจริงว่าทหารกระทำผิดวินัยหรือมีพฤติการณ์แสดงว่าทหารกระทำผิดวินัยหรือไม่

ขั้นตอนการสอบสวนทางวินัยทหาร

1. มาตรา 13 กำหนดว่า ก่อนลงทัณฑ์ให้พิจารณาให้ถ่วงถือนั่นหมายความว่าผู้ที่จะต้องรับทัณฑ์มีความผิดจริง หรือมีความผิดชัดเจน ดังนั้น

1.1 ควรแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย

1.2 หากเป็นความผิดชัดเจนไม่ต้องตั้งคณะกรรมการก็ได้

1.3 กรรมการควรมีผู้บังคับบัญชา หรือผู้แทนของผู้กระทำผิด

1.4 ประธานกรรมการ ต้องมีตำแหน่งสูงกว่า หรือเท่ากับผู้กระทำผิด

2. เมื่อคณะกรรมการ ฯ ได้ทราบคำสั่งแล้ว ประธานจะเรียกกรรมการมาประชุมหารือกำหนดประเด็น ขอบเขตการสอบสวน

3. คณะกรรมการจะทำการสอบสวนต่อหน้าผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. การบันทึกถ้อยคำ จะกระทำโดยใช้แบบพิมพ์บันทึกการสอบสวน ส่วนมากใช้แบบพิมพ์การสอบสวนคดีอาญา

5. การสอบสวนจะต้องไม่ขู่เข็ญ หลอกลวง บังคับให้ใช้ถ้อยคำ

6. การสอบสวนควรสอบสวนไปตามลำดับเหตุการณ์ และมีหลักฐาน

7. เมื่อบันทึกถ้อยคำแล้วจะอ่านหรือให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านความถูกต้อง หากมีข้อตกเติมแก้ไข ต้องให้ผู้ให้ถ้อยคำลงชื่อไว้ที่บรรทัดที่มีการตกเติมแก้ไข

8. หลังจากนั้นจะให้ผู้ให้ถ้อยคำลงชื่อ

9. เมื่อทำการสอบสวนผู้ที่เกี่ยวข้องครบถ้วนตามประเด็น ขอบเขตแล้วให้สรุป แล้วรายงานผู้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ ฯ

10. เมื่อมีการลงทัณฑ์แล้ว หากเป็นนายทหารสัญญาบัตร ต้องส่งรายงานการลงทัณฑ์ เสนอตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

11. เมื่อพิจารณาความผิดแล้วต้องชี้แจงให้ผู้กระทำผิดทราบว่าการกระทำผิดในข้อใด เพราะเหตุใด แล้วจึงสั่งลงทัณฑ์

การกระทำผิดวินัยทหาร และสถิติการกระทำผิดวินัยทหาร ในหน่วยทหารของกองทัพบก ที่มีที่ตั้ง อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

การกระทำผิดต่อวินัยทหาร

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 บัญญัติว่า “มาตรา 4 วินัยทหาร นั้น คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร” พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มิได้ให้นิยามศัพท์คำว่า “แบบธรรมเนียมของทหาร” แต่จะเห็นได้ว่าวินัยทหาร นั้นผูกพันอยู่กับผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแนบแน่นชนิดที่เรียกว่าไม่สามารถแยก ออกจากกันได้เลย แบบธรรมเนียมของทหารเป็นหลักที่กำหนดขึ้นไว้ให้ทหารทุกคนจำต้องปฏิบัติ ตาม เพื่อให้ทหารแต่ละคนและหน่วยต้นสังกัดของทหารผู้นั้นซึ่งเป็นส่วนย่อย ตลอดจนกองทัพของประเทศซึ่งเป็นส่วนรวม สามารถคงอยู่ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้น แบบธรรมเนียมของ ทหารจึงต้องถือกำเนิดจากผู้บังคับบัญชาทหารเป็นผู้ออกหรือวางขึ้นไว้จึงอาจกล่าวได้ว่า “แบบ ธรรมเนียมของทหาร” ได้แก่ กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ คำชี้แจง และสรรพนหนังสือ ต่าง ๆ ที่ผู้บังคับบัญชาได้ออกหรือได้วางไว้เป็นหลักฐานให้ทหารปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีของทหาร ทั้งที่เป็นและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คำว่าแบบธรรมเนียมของ ทหารนี้ เป็นคำที่มีความสำคัญมาก เพราะหากไม่เข้าใจความหมายอย่างถ่องแท้แล้ว จะทำให้ เข้าใจผิดพลาดไปได้ว่า ไม่ว่าจะทหารทำผิดกรณีใดก็ตาม ต้องถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อวินัยทหาร เสมอไป ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ฉะนั้นพึงศึกษาทำความเข้าใจว่าสิ่งใดหรือการใดบ้างที่จัด เป็นแบบธรรมเนียมของทหาร พึงระลึกไว้เสมอว่าแบบธรรมเนียมของทหารต้องเกิดจากผู้บังคับบัญชา ของทหารเท่านั้นเป็นผู้ออกหรือวางไว้ ดังนั้นหากบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้บังคับบัญชาของทหารเป็นผู้ออก หรือวางไว้ ถึงแม้ว่าทหารจะฝ่าฝืนไม่ประพฤติตาม ก็ไม่ถือว่าเป็นการไม่ประพฤติตามแบบธรรมเนียม ของทหาร และไม่มีความผิดต่อวินัยทหารด้วย

ในกรณีที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ออกหรือวางกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ คำชี้แจง และสรรพนหนังสือต่าง ๆ ไว้ จึงไม่ใช่แบบธรรมเนียมของทหาร ถึงแม้ว่าต่อมา ผู้บังคับบัญชาจะได้ออกหรือวางสิ่งใดเพื่อกำชับให้ยึดปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง

คำแนะนำ คำชี้แจงและสรรพนังสื่อต่าง ๆ เหล่านั้น ก็ไม่ทำให้สิ่งเหล่านั้นกลายเป็นแบบธรรมเนียมของทหาร แต่เฉพาะสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาได้ออกหรือวางไว้ที่นั้นที่เป็นแบบธรรมเนียมของทหาร และกรณีจะเป็นการฝ่าฝืนไม่ประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหารหรือไม่ ก็ต้องพิจารณาจากรายละเอียดเนื้อหาในสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาได้ออกหรือวางไว้ว่า ผู้กระทำได้กระทำการฝ่าฝืนไม่ประพฤติตามอย่างไร สำหรับขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีของทหารนั้น มีอยู่มากมายที่ต้องพึงศึกษาทำความเข้าใจด้วยเช่นกัน เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของทหารนี้ถือว่าเป็นแบบธรรมเนียมของทหารด้วย เช่น การโดยสารถยนต์นั่งส่วนบุคคลประเภทเก้ง ซึ่งโดยสารถไปกับทหารที่มีอาวุโสสูงกว่าทหารผู้น้อยพึงนั่งตอหน้าคู่กับพลขับ ไม่พึงนั่งตอหลังของรถ หรือขณะแต่งเครื่องแบบจะไม่เดินจับมือถือแขนบุคคลที่เดินข้างเคียง เป็นต้น

พฤติการณ์ที่ถือว่าการกระทำผิดต่อวินัยทหาร

บทบัญญัติว่าด้วยวินัยเป็นหมวดหนึ่งในพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ถึงมาตรา 7 ว่าการกระทำหรือละเว้นกระทำการใดเป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำหรือละเว้นกระทำ หากฝ่าฝืนถือเป็นการผิดวินัย ข้ห้ามดังกล่าวเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “ฐานความผิดวินัยทหาร” ฐานความผิดวินัยทหารที่จะกล่าวต่อไปนี้โดยหลักแล้วผู้ฝ่าฝืนที่กระทำหรือละเว้นกระทำที่จะเป็นความผิดวินัยต้องมีเจตนากระทำหรือละเว้นกระทำเช่นเดียวกับผู้กระทำ ผิดอาญาที่ต้องมีเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น” โดยดูได้จากกรกระทำหรือละเว้นที่แสดงออกมาหรือที่ภาษากฎหมายเรียกว่ากรรมเป็นเครื่องชี้เจตนาตนเอง แต่หลักนี้มีข้อยกเว้นในบางฐานความผิดที่ระบุว่าถึงแม้กระทำโดยประมาทเลินเล่อก็เป็นความผิดวินัยซึ่งต้องเป็นไปตามฐานความผิดนั้น เช่น ความผิดวินัยฐานประมาทในหน้าที่ราชการหรือเลินเล่อในหน้าที่ราชการ ฐานความผิดมีหลายเรื่องหลายฐานความผิด ดังปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 บัญญัติว่า

“มาตรา 5 วินัยเป็นหลักสำคัญที่สุดสำหรับทหาร เพราะฉะนั้นทหารทุกคนจักต้องรักษาโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนท่านให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิด” ตัวอย่างการกระทำผิดวินัยทหารมีดังต่อไปนี้

- 1) ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียงหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
- 2) ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
- 3) ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
- 4) ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร
- 5) เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ

- 6) กล่าวคำเท็จ
- 7) ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
- 8) ไม่ตักเตือน สั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ได้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ
- 9) เสพเครื่องดองของเมาจนถึงเสียกิริยา”

จะเห็นได้ว่าฐานความผิดที่บัญญัติในมาตรา 5 วรรคสอง (1) ถึง (9) นี้ เป็นเพียงตัวอย่างการกระทำผิดวินัยทหารเท่านั้น ดังนั้นหากมีการกระทำอื่นก็อาจเป็นความผิดต่อวินัยทหารได้เช่นกัน ถ้าเทียบเคียงได้เช่นเดียวกับฐานความผิดดังกล่าว การกระทำผิดวินัยตามมาตรา 5 อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของทหารได้ 5 ประการ คือ 1) วินัยการเคารพ 2) วินัยการแต่งกาย 3) วินัยการเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา 4) วินัยการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา และ 5) วินัยการรักษากายวาจาใจให้เรียบร้อย

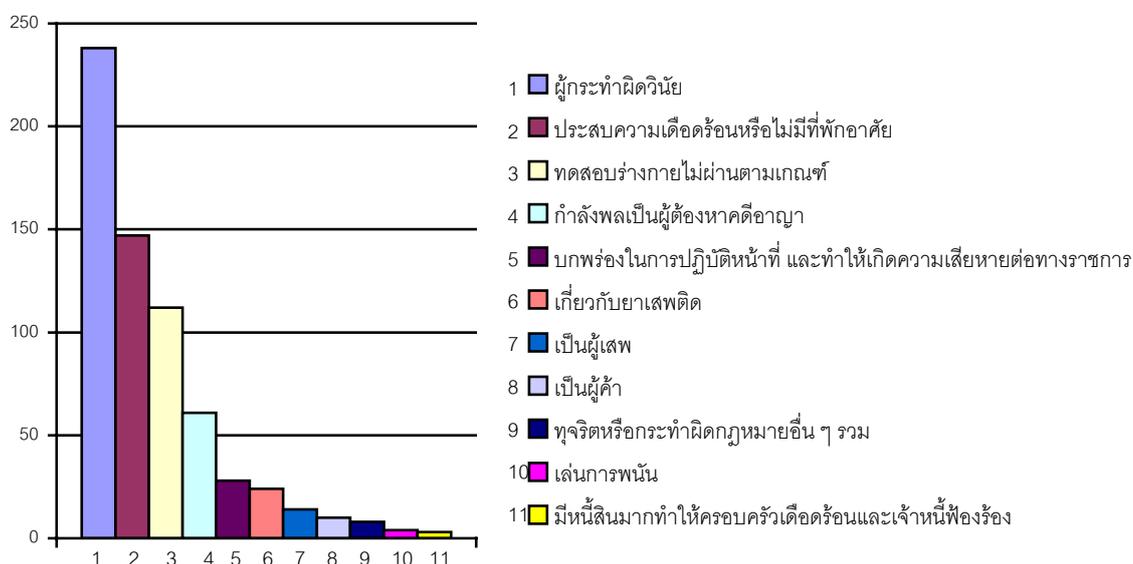
การกระทำความผิดตามมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 จะเป็นความผิดต่อวินัยทหารที่ไม่ร้ายแรงต้องถูกลงทัณฑ์ หรือเป็นความผิดต่อวินัยทหารอย่างร้ายแรงต้องถูกปลดจากประจำการหรือถูกถอดจากยศทหารหรือไม่ พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มิได้บัญญัติไว้โดยตรง ดังนั้นจึงต้องอาศัยแบบธรรมเนียมของทหารอื่นมาประกอบบังคับใช้เป็นเรื่อง ๆ ไป

สถิติการกระทำผิดวินัยทหาร ในหน่วยทหารของกองทัพบก ที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

กองทัพบกให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของกำลังพล โดยการกวดขันวินัยของกำลังพล ให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมทหาร ตลอดจนได้กำหนดนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการกองทัพบก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เพื่อดำเนินการพัฒนาจริยธรรมและขวัญทหารของข้าราชการกองทัพบกให้บรรลุถึงความมีวินัย อุดมการณ์ และคุณธรรม โดยได้ดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถิติการกระทำผิดวินัยทหารจากรายงานผลการพัฒนาจริยธรรมและขวัญทหาร ในห้วงเดือนกรกฎาคม 2549 โดยมีข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 2.3

รายงานผลการพัฒนาจริยธรรมและขวัญทหารในห้วงเดือนกรกฎาคม 2549

ที่มา: กองการปกครอง กรมกำลังพลทหารบก

ยอดกำลังพลในส่วนของประพฤตินิสัยมีจำนวนมากที่สุด คือ ผู้กระทำผิดวินัย 238 นาย กำลังพลเป็นผู้ต้องหาคดีอาญา 61 นาย เกี่ยวกับยาเสพติด 24 นาย เป็นผู้เสพ 14 นาย เป็นผู้ค้า 10 นาย เล่นการพนัน 4 นาย ทุจริตหรือกระทำความผิดกฎหมายอื่น ๆ รวม 8 นาย บกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ และทำให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการ 28 นาย มีหนี้สินมากทำให้ครอบครัวเดือดร้อนและเจ้าหน้าที่ฟ้องร้อง 3 นาย ประสบความเดือดร้อนหรือไม่มีที่พักอาศัย 147 นาย และทดสอบร่างกายไม่ผ่านตามเกณฑ์ 112 นาย

นอกจากนี้ จากผลการรายงานสถิติการสรวัตรทหารรอบ 6 เดือน ของกรมสารวัตรทหารบก ซึ่งเป็นสถิติของกำลังพลของกองทัพบกที่กระทำผิดทั่วประเทศ ในประเภทความผิดทางวินัยนั้น มีจำนวนคดีและผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นในทุก ๆ 6 เดือนของการรายงานสถิติ กล่าวคือ ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2548 ตั้งแต่ มกราคม-มิถุนายน 2548 มีจำนวนคดีที่สรวัตรทหารจับกุม 305 คดี ผู้กระทำความผิด 305 นาย (นายสิบ 43 นาย พลทหาร 461 นาย และพลเรือน 1 คน) ส่วนในช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 ตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 มีจำนวนคดีที่สรวัตรทหารจับกุม 357 คดี ผู้กระทำความผิด 357 นาย (นายสิบ 63 นาย และพลทหาร 294 นาย) จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบสถิติพบว่า ช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 ตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 มีจำนวนคดีและผู้กระทำความผิดที่เพิ่มขึ้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.57 ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดความ

ผิดทางวินัยในช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 (ก.ค.-ธ.ค. 48) ตามประเภทความผิดที่กำลังพลกระทำผิดและหน่วยขึ้นตรงกองทัพพบได้รายงานมายังกรมกำลังพลทหารบก ดังนี้

1. ประพฤติตนไม่เหมาะสม มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 30 คดี มีผู้กระทำความผิด 30 นาย (นายสิบ 17 นาย และพลทหาร 13 นาย) มีจำนวนคดีเพิ่มขึ้น 22 คดี และผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น 22 นาย

2. ฝ่าฝืนข้อห้ามยามวิกาลและเขตห้ามเข้า มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 2 คดี ผู้กระทำความผิด 2 นาย เป็นพลทหาร โดยในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2548 ไม่มีผู้กระทำความผิด

3. ฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยความเคารพ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 6 คดี ผู้กระทำความผิด 6 นาย (นายสิบ 4 นาย และพลทหาร 2 นาย) จำนวนคดีลดลง 17 คดี ผู้กระทำความผิดลดลง 17 นาย

4. ฝ่าฝืนแบบธรรมเนียมทหาร มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 61 คดี ผู้กระทำความผิด 61 นาย (นายสิบ 12 นาย และพลทหาร 49 นาย) จำนวนคดีลดลง 25 คดี ผู้กระทำความผิดลดลง 25 นาย

5. ฝ่าฝืนคำสั่งเกี่ยวกับการเสพสุรา มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 42 คดี ผู้กระทำความผิด 42 นาย (นายสิบ 7 นาย และพลทหาร 31 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 14 คดี ผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น 14 นาย

6. เสพสุราเสียมารยาท มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 32 คดี ผู้กระทำความผิด 32 นาย (นายสิบ 1 นาย และพลทหาร 31 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 14 คดี ผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น 14 นาย

7. ขาดราชการ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 68 คดี ผู้กระทำความผิด 68 นาย (นายสิบ 7 นาย และพลทหาร 61 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 13 คดี ผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น 13 นาย

8. ขัดขวางหรือหลบหนีการจับกุม มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 4 คดี ผู้กระทำความผิด 4 นาย เป็นนายสิบ ในช่วงเดือนแรกของปี 2548 ไม่มีผู้กระทำความผิด

9. แต่งเครื่องแบบไม่ถูกต้อง และไม่เรียบร้อย มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 32 คดี ผู้กระทำความผิด 32 นาย เป็นพลทหาร จำนวนคดีลดลง 13 คดี ผู้กระทำความผิดลดลง 13 นาย

10. ความผิดอื่น ๆ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 80 คดี ผู้กระทำความผิด 80 นาย (นายสิบ 11 นาย และพลทหาร 69 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 42 คดี ผู้กระทำความผิด 42 นาย

สำหรับสถิติประเภทความผิดทางวินัย ในช่วงตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 พบว่า มีผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้นเกือบทุกประเภทจากช่วง 6 เดือนแรกของปี 2548 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.57 และพบว่าโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดเป็นพลทหาร ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1
ประเภทความผิดทางวินัย ในช่วงตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548
ที่กำลังพลและหน่วยขึ้นตรงกองทัพบกได้รายงาน
มายังกรมกำลังพลทหารบก

ประเภทความผิด	จำนวนคดี ที่สารวัตร ทหารจับกุม	จำนวนผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุม					จำนวนทหาร ที่ถูกเจ้าหน้าที่ฝ่าย พลเรือนจับกุม
		นาย ทหาร	นายสิบ	พลทหาร	พลเรือน	รวม	
	(ก)	(ข)	(ค)	(ง)	(จ)	(ฉ)	(ช)
ประพฤติตนไม่เหมาะสม	30	-	17	13	-	30	-
ฝ่าฝืนข้อห้ามยามวิกาล และเขตห้ามเข้า	2	-	-	2	-	2	-
ฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วย การเคารพ	6	-	4	2	-	6	-
ฝ่าฝืนแบบธรรมเนียม ทหาร	61	-	12	49	-	61	-
ฝ่าฝืนคำสั่งเกี่ยวกับ การเสพสุรา	42	-	7	35	-	42	-
เสพสุราเสียมรรยาท	32	-	1	31	-	32	-
ขาดราชการ	68	-	7	61	-	68	-
ขัดขวางหรือหลบหนี การจับกุม	4	-	4	-	-	4	-
แต่งเครื่องแบบไม่ถูก ต้องและไม่เรียบร้อย	32	-	-	32	-	32	-
ความผิดอื่น ๆ	80	-	11	69	-	80	-
รวม	357	-	63	294	-	357	-

ที่มา: กองการปกครอง กรมกำลังพลทหารบก

สำหรับรายงานสถิติกรมสารวัตรทหารบกครบ 6 เดือนแรกของปี 2549 ตั้งแต่ มกราคม-มิถุนายน 2549 ในประเภทความผิดทางวินัย มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 433 คดี ผู้กระทำความผิด 433 นาย (นายทหาร 1 นาย นายสิบ 129 นาย และพลทหาร 303 นาย) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ

ช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 ตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 พบว่า มีจำนวนคดีและผู้กระทำ ความผิด ยังคงเพิ่มขึ้น โดยคิดเป็นร้อยละ 17.55 โดยจำแนกรายละเอียดความผิดทางวินัยในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2549 ตั้งแต่ มกราคม-มิถุนายน 2549 เปรียบเทียบกับในช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 ตั้งแต่ กรกฎาคม-ธันวาคม 2548 ได้ ดังนี้

1. ประพฤติตนไม่เหมาะสม มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 66 คดี มีผู้กระทำ ความผิด 66 นาย (นายสิบ 52 นาย และพลทหาร 14 นาย) มีจำนวนคดีเพิ่มขึ้น 36 คดี และ ผู้กระทำ ความผิดเพิ่มขึ้น 36 นาย
2. ฝ่าฝืนข้อห้ามยามวิกาลและเขตห้ามเข้า มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 6 คดี ผู้กระทำ ความผิด 6 นาย เป็นพลทหาร จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 4 คดี และผู้กระทำ ความผิดเพิ่มขึ้น 4 นาย
3. ฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยความเคารพ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 3 คดี ผู้กระทำ ความผิด 3 นาย เป็นพลทหาร จำนวนคดีลดลง 3 คดี และผู้กระทำ ความผิดลดลง 3 นาย
4. ฝ่าฝืนแบบธรรมเนียมทหาร มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 74 คดี ผู้กระทำ ความผิด 74 นาย (นายทหาร 1 นาย นายสิบ 17 นาย และพลทหาร 56 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 13 คดี ผู้กระทำ ความผิด 13 นาย
5. ฝ่าฝืนคำสั่งเกี่ยวกับการเสพสุรา มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 35 คดี ผู้กระทำ ความผิด 35 นาย (นายสิบ 2 นาย และพลทหาร 33 นาย) จำนวนคดีลดลง 7 คดี ผู้กระทำ ความผิดลดลง 7 นาย
6. เสพสุราเสียมารยาท มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 26 คดี ผู้กระทำ ความผิด 26 นาย (นายสิบ 3 นาย และพลทหาร 23 นาย) จำนวนคดีลดลง 6 คดี ผู้กระทำ ความผิดลดลง 6 นาย
7. ขาดราชการ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 79 คดี ผู้กระทำ ความผิด 79 นาย (นายสิบ 4 นาย และพลทหาร 75 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 11 คดี ผู้กระทำ ความผิดเพิ่มขึ้น 11 นาย
8. ขัดขวางหรือหลบหนีการจับกุม มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 3 คดี ผู้กระทำ ความผิด 3 นาย เป็นพลทหาร มีจำนวนคดีลดลง 1 คดี และผู้กระทำ ความผิดลดลง 1 นาย
9. แต่งเครื่องแบบไม่ถูกต้อง และไม่เรียบร้อย มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 41 คดี ผู้กระทำ ความผิด 41 นาย เป็นพลทหาร จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 9 คดี ผู้กระทำ ความผิดเพิ่มขึ้น 9 นาย
10. ความผิดอื่น ๆ มีจำนวนคดีที่สารวัตรทหารจับกุม 100 คดี ผู้กระทำ ความผิด 100 นาย (นายสิบ 51 นาย และพลทหาร 49 นาย) จำนวนคดีเพิ่มขึ้น 20 คดี ผู้กระทำ ความผิด 20 นาย

ตารางที่ 2.2

จำแนกรายละเอียดความผิดทางวินัยในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2549

(ม.ค.-มิ.ย. 2549) เปรียบเทียบกับในช่วง 6 เดือนหลัง

ของปี 2548 (ก.ค.-ธ.ค. 2548)

ประเภทความผิด	จำนวนคดี ที่สารวัตร ทหารจับกุม	จำนวนผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุม					จำนวนทหาร ที่ถูกเจ้าหน้าที่ฝ่าย พลเรือนจับกุม
		นาย	นายสิบ	พลทหาร	พลเรือน	รวม	
		(ก)	(ข)	(ค)	(ง)	(จ)	
ประพฤติน่าไม่เหมาะสม	66	-	52	14	-	66	-
ฝ่าฝืนข้อห้ามยามวิกาล และเขตห้ามเข้า	6	-	-	6	-	6	-
ฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วย การเคารพ	3	-	-	3	-	3	-
ฝ่าฝืนแบบธรรมเนียม ทหาร	74	1	17	56	-	74	-
ฝ่าฝืนคำสั่งเกี่ยวกับ การเสพสุรา	75	-	2	33	-	35	-
เสพสุราเสียมรรยาท	26	-	3	23	-	26	-
ขาดราชการ	79	-	4	75	-	79	-
ขัดขวางหรือหลบหนี การจับกุม	3	-	-	3	-	3	-
แต่งเครื่องแบบไม่ ถูกต้องและไม่เรียบร้อย	41	-	-	41	-	41	-
ความผิดอื่น ๆ	100	-	51	49	-	100	-
รวม	433	1	129	303	-	433	-

ที่มา: กองการปกครอง กรมกำลังพลทหารบก

จากสถิติประเภทความผิดทางวินัย ในช่วงตั้งแต่ มกราคม-มิถุนายน 2549 ดังกล่าว พบว่ามีผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้นเกือบทุกประเภทจากช่วง 6 เดือนหลังของปี 2548 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.55 โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ผู้กระทำความผิดเป็นนายทหารชั้นประทวน และพลทหารประจำการ

นอกจากนี้ กองทัพบกได้ให้ความสำคัญในการกวดขันวินัยทหาร ตามที่กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่ง เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อทหาร ซึ่งกองทัพบกได้สั่งการให้แต่ละหน่วยกวดขันวินัยทหาร และพิจารณาโทษผู้ฝ่าฝืน ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติโดยให้เจ้าหน้าที่สารวัตรทหารกวดขันวินัยทหารภายนอกกรมกอง และให้จเรทหารจัดนายทหารตรวจการปฏิบัติตามสำนักงานของกองทัพบกในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนให้กรมสารวัตรทหารบกรวบรวมรายชื่อผู้กระทำความผิดจาก หน่วยขึ้นตรงกองทัพบกรายงานผลการตรวจวินัยทหารต่อผู้บัญชาการทหารบก โดยผ่านกรมกำลังพลทหารบกเป็นประจำทุกเดือน

มาตรการบังคับทางวินัยทหาร และบทกำหนดโทษทางวินัยทหาร

มาตรการบังคับทางวินัยทหารได้เป็น 2 ทาง คือ

1. การลงโทษทางวินัยทหาร
2. การดำเนินการทางปกครอง

การลงโทษทางวินัยทหาร

เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลภายใต้ขอบอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อควบคุมทหารให้อยู่ในแบบธรรมเนียมของทหาร โดยเน้นเรื่องการเคารพยาเกรงในระเบียบวินัยและอำนาจปกครองของผู้บังคับบัญชา และได้กำหนดโทษสำหรับผู้กระทำผิดไว้ในลักษณะกวดขันวินัยของทหาร ซึ่งการกระทำผิดที่ผู้บังคับบัญชามีอำนาจลงโทษได้โดยเบ็ดเสร็จนั้นต้องเป็นการกระทำผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นนอกจากพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 โดยเฉพาะ (หนังสือกระทรวงกลาโหม ที่ 18470/92 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2492 เรื่อง การสั่งลงโทษที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย) สำหรับโทษที่จะสามารถลงแก่ผู้กระทำผิด ต้องเป็นไปตามวิธีที่ปรากฏในหมวด 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 คือมีระดับโทษตั้งแต่ภาคโทษ ทักษกรรม กัก ขัง และจำขัง ซึ่งโทษที่จะลงสูงสุดได้คือจำขังไม่เกินหกเดือน แต่ไม่ได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้กระทำผิดตำแหน่งสูงกว่าผู้บังคับการกรม ผู้บังคับหมวดเรือ และผู้บังคับกองบิน การลงโทษทางวินัยทหารเป็นมาตรการบังคับทางวินัยทหารที่ออกแบบมาไว้เพื่อใช้สำหรับผู้กระทำผิดต่อวินัยทหารที่มีพฤติการณ์แห่งการกระทำและผลของการกระทำที่เป็นความผิดวินัยที่ไม่ร้ายแรง สำหรับทหารประจำการ นักเขียนทหาร หรือทหารกองประจำการ ที่ถูกลงโทษ

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับเงินรายเดือนตามอัตรา

การดำเนินการทางปกครอง

เป็นการพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดในทางปกครองตามข้อบังคับและระเบียบแบบแผนที่กระทรวงกลาโหมกำหนดไว้ เพื่อรักษาวินัยของข้าราชการทหาร อันมีลักษณะตัดบุคคลออกไปเสียจากวงจรรในระบบการรับราชการ ซึ่งได้แก่ การปลดจากประจำการ (Discharge) หรือถูกถอดจากยศทหาร (Dishonorable) การดำเนินการทางปกครองเป็นมาตรการบังคับทางวินัยทหารที่ออกแบบมาเพื่อใช้สำหรับผู้กระทำผิดต่อวินัยทหารที่มีพฤติการณ์แห่งการกระทำและผลของการกระทำที่เป็นความผิดอย่างร้ายแรง

“ถูกปลดจากประจำการ หรือถูกถอดจากยศทหาร” เป็นคำเฉพาะตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 7 จะแยกคำว่า “ถูกปลดจากประจำการ” เป็นคำหนึ่ง และ “ถูกถอดจากยศทหาร” เป็นอีกคำหนึ่งไม่ได้ ต้องใช้ควบคู่กันเป็นคำเดียวกันเสมอว่า “ถูกปลดจากประจำการ หรือถูกถอดจากยศทหาร” ทางปฏิบัติเมื่อมีการกระทำผิดอยู่ในเกณฑ์ปลดจากประจำการ ก็ต้องปลดจากประจำการ ส่วนจะถูกถอดจากยศทหารด้วยหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับว่าการกระทำผิดนั้นต้องด้วยหลักเกณฑ์ต้องถอดจากยศทหารหรือไม่ ไม่จำเป็นต้องถอดจากยศทหารทุกกรณีเสมอไป

บทกำหนดโทษทางวินัยทหาร

ผู้บังคับบัญชาทหารมีอำนาจลงโทษทางวินัยต่อผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งโทษทางวินัยของทหารนั้นแตกต่างกับโทษทางวินัยของข้าราชการพลเรือนอย่างสิ้นเชิง โดยโทษทางวินัยของข้าราชการพลเรือนนั้นเป็นการลงโทษในทางเศรษฐกิจ แต่โทษทางวินัยของทหารจะเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้รับโทษทัณฑ์เกือบทั้งสิ้น ซึ่งมีอยู่ 5 สถาน คือ

ภาคทัณฑ์ คือ ผู้กระทำผิดมีความผิดอันควรต้องรับทัณฑ์สถานหนึ่งสถานใดมาแล้ว แต่มีเหตุอันควรปรานี จึงเป็นแต่แสดงความผิดของผู้นั้นให้ปรากฏหรือให้ทำทัณฑ์บนไว้ (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 10) ภาคทัณฑ์เป็นทัณฑ์สถานหนึ่งที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดวินัยทหาร ซึ่งผู้บังคับบัญชาให้โอกาสผู้กระทำผิดสำนึกกลับตนเป็นคนดีมีระเบียบ โดยไม่นำตัวไปลงทัณฑ์ในสถานอื่น เพียงแต่บอกให้รู้ว่ากระทำผิดสถานใดสถานหนึ่งเท่านั้น ซึ่งการแสดงความผิดให้ปรากฏนั้นคือการที่ผู้บังคับบัญชาชี้แจงหรือแสดงให้เห็นผู้กระทำผิดวินัยทหารว่า ผู้นั้นกระทำความผิดข้อใด เพราะเหตุใด เข้าเกณฑ์จะต้องรับทัณฑ์สถานใด แต่มีเหตุอันควรปรานีในเรื่องใดที่ผู้บังคับบัญชาไม่ส่งตัวไปรับทัณฑ์ โดยเพียงแต่คาดโทษไว้ จะกระทำด้วยวาจาหรือด้วยหนังสือก็ได้ ส่วนการทำทัณฑ์บนคือ การที่ผู้บังคับบัญชาคาดโทษผู้กระทำความผิด พร้อมกับให้ผู้กระทำผิดให้ถ้อยคำหรือ

หนังสือสัญญากับผู้บังคับบัญชาด้วยว่าจะไม่ประพฤติละเมิดลักษณะนั้น ๆ อีกตามเงื่อนไขที่ได้ให้ไว้ จะกระทำด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ (ถาณินทร์ ทุนทุสวัสดี 2543, น. 47)

ทัศนกรรม คือ การให้กระทำการสุขา การโยธา ฯลฯ เพิ่มจากหน้าที่ประจำซึ่งตนจะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว หรือปรับให้อยู่เวรยามนอกจากหน้าที่ประจำ (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 10) ซึ่งทัศนทางวินัยสถานนี้เมื่อเปรียบเทียบกับโทษทางวินัยของข้าราชการกรมราชทัณฑ์แล้วอาจจะเทียบได้กับโทษในชั้น “เพิ่มเวรยาม”

กัก คือ กักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งตามที่กำหนดให้ (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 10) ซึ่งทัศนทางวินัยสถานนี้เมื่อเทียบกับทัศนทางวินัยของข้าราชการตำรวจแล้วก็จะเทียบได้เท่ากับการ “กักยาม” นั้นเอง

ขัง คือ ขังในที่ควบคุมแต่เฉพาะคนเดียว หรือรวมกันหลายคน แล้วแต่จะได้มีคำสั่ง (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 10) การขังนี้ผู้ที่ได้รับทัศนสถานนี้จะถูกนำตัวไปควบคุมไว้ในที่ควบคุมของหน่วยซึ่งไม่ใช่เรือนจำทหาร

จำขัง คือ ขังโดยส่งไปฝากให้อยู่ในความควบคุมของเรือนจำทหาร (พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช 2476 มาตรา 10) การจำขังเป็นการลงทัศนทางวินัยที่มีลักษณะคล้ายการลงโทษในทางอาญาในสถานจำคุกมากที่สุด เนื่องจากการจำขังนี้ผู้บังคับบัญชาของทหารที่ถูกลงทัศนจำขังต้องส่งตัวทหารผู้นั้นไปขังไว้ในที่เรือนจำของทหารเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของเรือนจำทหารที่มีทั้งผู้ต้องโทษจำคุกทางอาญา และผู้ต้องทัศนทางวินัยอยู่ร่วมกัน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดวินัยดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการอื่นที่ผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการทหาร ซึ่งมีดังนี้

สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2529) ได้ทำการวิจัยหาสาเหตุการกระทำผิดวินัยของข้าราชการสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. เหตุส่วนตัวและครอบครัวมี 8 สาเหตุคือ

(1) เงินไม่พอใช้ ในที่นี้เป็นเรื่องเงินไม่พอใช้ เพื่อการครองชีพตามฐานานุรูป มิใช่เงินไม่พอใช้เพราะชอบความหรูหรา ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และมีเงินไม่พอใช้เพราะความต้องการสะสมให้มาก ๆ ปัญหาเงินไม่พอใช้เพื่อการครองชีพตามฐานานุรูปนี้พบในข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่ง

ชักหน้าไม่ถึงหลัง ก็ต้องดิ้นรนหามาเพื่อให้พอใช้ บ้างก็หารายได้พิเศษหลังเวลาราชการบ้างก็ต้องแอบใช้เวลาของราชการ บ้างก็หามาโดยมิชอบ

(2) เครื่องมีนเมา เมื่อดื่มไปมาก ๆ ก็มักจะขาดสติแล้วก็กระทำผิดได้

(3) เรื่องเพศ อันจะถือว่าเป็นความผิดวินัยได้แก่การได้เสียแล้วไม่เลี้ยงดูมีปัญหาคือความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้มีครอบครัวแล้ว มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ได้บังคับบัญชา ฯลฯ

(4) การพนัน ซึ่งผิดกฎหมายและผิดวินัยในที่สุดเป็นการเสียเวลา เสียงาน เสียทรัพย์สิน อาจเป็นหนี้สิน เป็นช่องทางในการกระทำผิดเรื่องอื่น ๆ ได้

(5) เทียบกลางคืน โดยปกติไม่เป็นความผิด แต่เที่ยวตามแหล่งอบายมุขมาก ๆ บ่อย ๆ ทำให้เสียงาน เสียเงินมาก เพราะการเที่ยวประเภทนี้ ค่าใช้จ่ายสูง เมื่อเงินไม่พออาจจะไปหารายได้ในทางมิชอบได้

(6) สุขภาพอนามัยที่ไม่สมบูรณ์ทำให้กระทำผิดเกี่ยวกับ การเข้าใจคำสั่งผิด ขาดราชการ ฯลฯ

(7) ความยุ่งยากในครอบครัว เป็นสาเหตุของการกระทำผิดได้เช่น ผู้ที่ทำงานใกล้ชิดประชาชน เมื่อมีปัญหาจากครอบครัวก็อาจจะมาระบายกับประชาชนจนถึงขั้นเป็นความผิดได้

(8) นิสัยบกพร่องของตนเองมีโอกาสกระทำผิดได้ หากเดิมมีนิสัยประจำตัวไปในทางไม่ดีเช่น บางคนมีนิสัยขี้โมโห ง่ายวุ่น บางคนมีนิสัยชอบการทุจริต บางคนเห็นว่าตนเองเก่งที่สุด คนอื่นไม่เก่งเลย ฯลฯ

2. เหตุจากด้านการงานมี 11 สาเหตุคือ

(1) ใช้คนที่มีความรู้อย่างเดียวโดยขาดประสบการณ์ และความสามารถ อาจทำให้งานนั้นล่าช้า เสียต่อทางราชการจนเกิดเป็นความผิดได้

(2) ใช้คนที่มีความรู้สูงแต่มาทำงานระดับต่ำมาก ๆ โดยไม่ได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์ หรือความสามารถก็อาจกระทำผิดพลาดได้ง่าย

(3) งานมากเกินไปหรือคนเดียวทำหลายหน้าที่หลายตำแหน่ง

(4) หัวหน้างานไม่มีความสามารถในสายงานที่ตนรับผิดชอบ เช่น ความรู้ ประสบการณ์ และความสามารถต่ำ นิสัยไม่ดีเห็นแก่ตัว มนุษย์สัมพันธ์ไม่ดี บริหารงานไม่เป็น รวมอำนาจเผด็จการเอาแต่ความดี ส่วนความผิดชัดทอดผู้ได้บังคับบัญชา

(5) ไม่รู้กฎหมายระเบียบแบบแผนของหน่วยงาน อาจจะเนื่องจากไม่ได้รับการชี้แจง แนะนำ หรือการชี้แจงแนะนำขาดประสิทธิภาพ หรือไม่ป็นระบบ

(6) ไม่รู้ว่าทำอะไรเป็นการผิดวินัย

- (7) มีตัวอย่างที่ไม่ดีจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน
- (8) โอกาสเปิดช่องล่อใจ อาจเกิดจากช่องว่างของกฎหมาย ระเบียบแบบแผน หรือความไว้เนื้อเชื่อใจกันเป็นการส่วนตัว
- (9) การปล่อยปละละเลยของผู้บังคับบัญชา
- (10) การดำเนินการทางวินัยหย่อนยาน ทำให้กฎระเบียบในเรื่องวินัยไม่ศักดิ์สิทธิ์ และอาจกลายเป็นเยี่ยงอย่างของคนอื่น
- (11) ปัญหาเรื่องของขวัญและกำลังใจ อาจเกิดจากความเบื่อหน่าย ท้อแท้ สิ้นหวัง เฉื่อยชา

เครือข่าย ลีเมอริชาติ และคณะ (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบการ สร้างวินัยข้าราชการ และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการกระทำผิดทางวินัยของข้าราชการ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข” พบว่า สาเหตุของข้าราชการกระทำผิดวินัยมีดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของสังคม ความหลงผิดในค่านิยม เช่น ความฟุ้งเฟ้อ การแบ่งพรรคแบ่งพวก ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ การวางเฉยต่อพฤติกรรม อันไม่พึงปรารถนาต่าง ๆ วัฒนธรรมที่ล้าหลัง ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้ข้าราชการ ประพฤติผิดทั้งสิ้น

2. สภาพพื้นฐานทางการเมืองและสังคม ความบกพร่องทางคุณธรรมของข้าราชการ การเมือง ที่ใช้อำนาจสั่งการข้าราชการประจำอย่างไม่ถูกต้อง ย่อมส่งผลถึงขวัญและกำลังใจของ ข้าราชการประจำเป็นส่วนรวมโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นเหตุให้เกิดการ กระทำผิดขึ้น

3. ปัญหาเศรษฐกิจ อัตราเงินเดือนไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ ปัญหานี้มักเกิดขึ้นกับ ข้าราชการชั้นผู้น้อย และชั้นกลางที่สมรสและมีบุตรแล้ว เป็นทางหนึ่งที่เกิดการทุจริต เรียกรับ สินบนผลประโยชน์โดยมิชอบตามโอกาส นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องเงินค่าตอบแทน และค่าใช้จ่าย ในการปฏิบัติราชการต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เป็นเหตุให้เกิดการเลียง ระเบียบ หรือทำรายงานเท็จเป็นการทุจริต เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ และค่าอาหารทำการนอกเวลา ฯลฯ

4. ระบบราชการ ได้แก่ การแบ่งส่วนราชการที่บกพร่อง มีข้อกฎหมาย ระเบียบ และ ข้อบังคับมากเกินไป จนบางครั้งไม่อาจปฏิบัติได้ครบถ้วน เป็นเหตุให้เกิดการบกพร่องขึ้นได้ง่าย นอกจากนั้น บางครั้งผู้บังคับบัญชาระดับสูงมีหลักนิยม และแนวความคิดในการทำงานที่แตกต่าง กัน หรือขัดแย้งกัน ทำให้ข้าราชการเกิดการสับสน บั่นทอนขวัญและกำลังใจ ส่งผลไปสู่การกระทำ ผิดขึ้นได้ในที่สุด

สุรศักดิ์ บุคตา (2531) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดวินัยของข้าราชการ สังกัดสำนักงานกระทรวงสาธารณสุข” พบว่า การกระทำผิดวินัยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ อายุยังน้อย (ไม่เกิน 30 ปี) การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เงินเดือนน้อย ระดับตำแหน่ง 1-3 อายูราชการไม่เกิน 10 ปี โดยสรุปคือ เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากมูลเหตุหลายประการที่สำคัญคือ

1. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ และระเบียบปฏิบัติราชการที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจ โอกาสที่จะกระทำผิดวินัยก็มีมาก เนื่องจากขาดความระมัดระวังของจุดมุ่งหมายว่า ระเบียบวินัยมีไว้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ และของข้าราชการนั่นเอง ซึ่งข้าราชการชั้นผู้น้อยนี้มีโอกาสได้รับรู้และฝึกอบรมน้อยมาก

2. ขาดการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ข้าราชการเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการบริหารงานของประเทศ ให้บรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่สัมผัสกับประชาชนโดยตรง โอกาสที่จะกระทำผิดวินัยก็มีมากทั้งที่เกิดจากตัวข้าราชการเอง และประชาชนที่มาใช้บริการจากข้าราชการอื่น

3. ความจำเป็นในการครองชีพ เนื่องจากข้าราชการชั้นผู้น้อย เงินเดือน และสวัสดิการไม่เพียงพอ และไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพที่เปลี่ยนแปลง เห็นได้จากดัชนีราคาผู้บริโภค ระหว่างปี พ.ศ. 2521 ถึง 2525 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 52 แต่ได้มีการปรับปรุงอัตราเงินเดือนในปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2525 ซึ่งได้มีการปรับอัตราเงินเดือนสุทธิเฉลี่ยแล้วเพียงร้อยละ 39 เท่านั้น (สำนักงาน ก.พ. 2530, น. 6) เมื่อรายได้ไม่เพียงพอ ก็จำเป็นต้องดิ้นรนหาทางให้มีรายได้พอครองชีพ เช่น หลบเลี้ยงงานไปทำธุรกิจส่วนตัว หรืออาจทุจริต ประพฤติมิชอบในหน้าที่ได้เมื่อมีโอกาส

4. ผู้บังคับบัญชาปล่อยปละละเลยในเรื่องระเบียบวินัย ซึ่งรวมทั้งการที่ผู้บังคับบัญชาไม่สนใจชี้แจง เช่น ระเบียบเกี่ยวกับการลา ตัวอย่าง ข้าราชการบรรจุใหม่หยุดราชการไปก่อน แล้วยื่นใบลาภายหลัง โดยไม่ทราบว่าต้องได้รับอนุญาตก่อน เป็นต้น หรือเมื่อข้าราชการกระทำผิดวินัยแล้วก็ปล่อยปละละเลย ไม่แนะนำ ตักเตือน หรือลงโทษให้เหมาะสมแก่กรณี ทั้ง ๆ ที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนได้กำหนดไว้ในมาตรา 82 ว่า ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ส่งเสริมและดูแลระมัดระวังให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามวินัย ซึ่งมีความหมายว่า ควรจะได้หาทางดูแลให้รักษาวินัย คือหาทางป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดวินัยด้วย

5. อุปนิสัยส่วนตัว ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเลี้ยงดู การฝึกอบรม และสภาพแวดล้อมที่หล่อหลอมมา ซึ่งแตกต่างกันออกไปทั้งดีและไม่ดี

ดำริห์ ไซติเศรฐ์ (2536) ได้ศึกษาการกระทำผิดของข้าราชการตำรวจพบว่า สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดการกระทำผิดเรื่องตามลำดับ ได้แก่ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ผู้บังคับบัญชาใช้

ระบบอุปถัมภ์ เล่นพรรคเล่นพวก ขาดสวัสดิการที่พักอาศัย ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน มีความฟุ่มเฟือย และหมกหมุ่นกับอบายมุขการปฏิบัติหน้าที่ มีโอกาสล่อแหลมต่อการกระทำผิดและผู้บังคับบัญชา เรียกร้องกดดันให้กระทำผิด สุดท้ายได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้ คือ เพิ่มเงินเดือนข้าราชการตำรวจ พัฒนาอาชีพและค่านิยมครอบครัวตำรวจ, ปรับปรุงอัตรากำลังพลเป็นการกระจายอัตรากำลังที่เหมาะสม จัดหลักสูตรการศึกษาอบรมและคัดเลือกบุคลากร จัดการศึกษาทรัพยากรบริหารโดยเน้นความคล่องตัว จัดอบรมวินัยและจริยธรรมในวิชาชีพตำรวจ การเข้าถึงประชาชนโดยเน้นหลักการชุมชนสัมพันธ์แบบถาวร, ผลประโยชน์อื่นนอกเหนือจากเงินเดือน

ปกรวรรณ์ ศรีล่า (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการตำรวจ คือ ตำแหน่ง สายงานที่รับผิดชอบ รายได้รวมต่อเดือนที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่ ความเพียงพอของรายได้จากการปฏิบัติหน้าที่ และกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยพิจารณาจากตัวแปร 3 ด้าน คือ

1. ด้านภูมิหลังของข้าราชการตำรวจ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อายุราชการ ตำแหน่ง สายงานที่รับผิดชอบ รายได้ต่อเดือนที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่ ความเพียงพอของรายได้จากการปฏิบัติหน้าที่ สถานภาพสมรส จำนวนครั้งในการได้รับทัณฑ์ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยตำรวจ พ.ศ. 2477 ทัณฑ์ทางวินัยที่เคยได้รับ และลักษณะของการกระทำผิดวินัย

2. ด้านทัศนคติต่อการเป็นตำรวจ ได้แก่ ความรู้สึกและความคิดเห็นต่อการเป็นตำรวจ และการปฏิบัติของข้าราชการตำรวจ

3. ด้านการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ การปลูกฝังจากโรงเรียนตำรวจ ผู้บังคับบัญชา และการเลียนแบบพฤติกรรมภายในหน่วยงาน ซึ่งคาดว่าน่าจะมีอิทธิพลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการตำรวจ

สมพร กฤษณพิพัฒน์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจ : กรณีศึกษาข้าราชการตำรวจสังกัดบังคับบัญชาสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ” กองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า ทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิตและแรงสนับสนุนทางสังคม มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการรักษาวินัยของข้าราชการตำรวจ ส่วนปัจจัยทางชีวสังคม คือ อายุ ระดับการศึกษา อายุราชการ ตำแหน่ง รายได้ และลักษณะการปฏิบัติงานสัมพันธ์ประชาชน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมดังกล่าว

ชัยรัช สุวรรณชัย (2542) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของข้าราชการตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบัญชาการตำรวจนครบาล” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิด

วินัยของข้าราชการตำรวจ 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านความรู้ ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดวินัย ได้แก่ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ระยะเวลาที่อยู่ตำแหน่ง สภาพที่อยู่อาศัย และการอบรมความรู้เพิ่มเติม

นิติธร เครือครุฑ (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลทหารในเวลาปกติ” ปรากฏผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ การที่ทหารกระทำผิดอาญาถือว่าการกระทำผิดวินัยทหารด้วย ผู้บังคับบัญชาทหารจึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อจะได้ทราบถึงสาเหตุการกระทำผิดและนำไปใช้แก้ไขการปกครองบังคับบัญชาทหารให้มีระเบียบวินัยดียิ่งขึ้น ทหารภายใต้การบังคับบัญชาจะได้ไม่กระทำผิด หรือกระทำผิดน้อยลง บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทหารเห็นด้วยว่า วินัยทหารจะมีส่วนทำให้ทหารกระทำผิดน้อยลง ดังนั้น เมื่อทหารกระทำผิดสมควรต้องรับโทษทางวินัยด้วย นอกจากนี้การลงโทษทหารที่กระทำผิดจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนกฎหมายทหารสามารถใช้ควบคุมทหารมิให้นำอาวุธที่ครอบครองไปใช้ในการกระทำผิด

จากการวิจัยที่กล่าวมาเห็นได้ว่า การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัย ซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาการกระทำผิดวินัยของข้าราชการตำรวจ และยังไม่ค่อยมีการศึกษาวิจัยถึงการกระทำผิดของข้าราชการทหาร ตลอดจนปัจจัยต่อการกระทำผิดวินัยของทหารเท่าที่ควร ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาทัศนะของทหารต่อปัจจัยการกระทำผิดวินัยของทหาร โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษา

ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของทหารมาจากทั้ง ปัจจัยทางด้านทัศนะต่อระเบียบข้อบังคับทางด้านวินัยทหาร ระเบียบแบบธรรมเนียมทหาร และทัณฑ์ทางวินัยทหาร ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของทหาร การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาถึงสภาพการกระทำผิดวินัยของทหาร ทัศนะของทหาร และปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดวินัยของทหาร โดยศึกษาทหารซึ่งปฏิบัติงานในหน่วยทหารของกองทัพบกที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อแสวงหาแนวทางในการหามาตรการป้องกันการกระทำผิดวินัยของทหาร ดังนั้นผู้ศึกษาจึงประมวลแนวความคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

